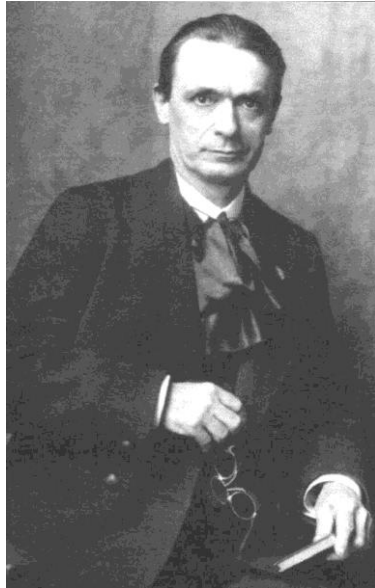

רודולף שטיינר

ללמוד לראות בעולם הרוח

[הוצאת בדולח](#) מקדישה, ללא תמורה, את התרגום לעברית של ספר זה לקהל קוראות וקוראי ספרות אנתרופוסופית על מדע הרוח מייסודו של רודולף שטיינר. אפשר להעבירו הלאה, ללא תמורה. פניות באימייל לכתובת bdolah.books@gmail.com קובץ זה אינו למכירה ו/או למסחר בכל דרך שהיא.

"... בעולם בימינו, כיצד יכול אדם להגיע לרוח? בראש ובראשונה, הוא מוכרח לקבל החלטה נחושה, התחייבות עזה מאוד, להיות שונה מאוד מבני-הדור הללו – ועם זאת להסתדר עמם. כי, כמובן, לא יועיל לעמוד על במה ולהטיח עלבונות בבני-אדם. בדרך זו אחרת, אדם צריך למצוא דרך אל האמת. וזה קשה מאוד..."

מתוך: ללמוד לראות בעולם הרוח, GA-350, הרצאה 2

– רודולף שטיינר –

LEARNING TO SEE IN THE SPIRITUAL WORLD

By Rudolf Steiner

GA 350

ארבע הרצאות לפועלים בגיתהאנום

דורנאך, 28 ביוני עד 18 ביולי 1923

תרגום מאנגלית ועריכה: מוריס איטח

מהדורה ראשונה 2025

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

© כל הזכויות למהדורה העברית שמורות 2025 לבדולח הוצאה לאור

ת.ד. 558 פתח-תקווה 4910402

email: bdolah.books@gmail.com

תוכן עניינים

[1. הרצאה 1](#) פיתוח חשיבה עצמאית והיכולת לחשוב לאחור

דורנאך, 28 ביוני 1923

[2. הרצאה 2](#) השימוש במה שנראה משעמם: עולם הרוח כהופכי של העולם הפיסי

דורנאך, 30 ביוני 1923

[3. הרצאה 3](#) פיתוח יושר בחשיבה

דורנאך, 7 ביולי 1923

[4. הרצאה 4](#) ללמוד לחיות בעולם החיצוני באופן הנכון

דורנאך, 18 ביולי 1923

הרצאה 1

פיתוח חשיבה עצמאית

והיכולת לחשוב לאחור

דורנאך, 28 ביוני 1923

במפגש הקודם הופנו אליי שאלות ספורות. אשיב עליהן עכשיו, אך בסדר שונה איכשהו מהסדר שבו

הן נשאלו. השאלות הן:

- מה הקשר בין הדרך לראות את סודות היקום ותפיסת העולם והחיים של האדם?
- כמה רחוק מוכרח אדם ללכת לפני שימצא עולמות עילאיים בנתיב של מדע טבע?
- האם הכוחות מהקוסמוס משפיעים על האנושות כולה?
- מהו הקשר שיש לצמחים עם הישות האנושית והגוף האנושי?

אלו, כמובן, שאלות מורכבות מאוד ולכן ברצוני לארגן את דבריי בדרך כזו שהתשובות תופענה בהדרגה. בלתי-אפשרי אחרת עם שאלות מורכבות כאלו, כי אם תשאלו: כיצד יכול אני לראות את סודות היקום? – משמעות השאלה היא: כיצד יכול אני להגיע למדע רוחי אמיתי? עתה, אל לכם לדמיין לעצמכם שזה משהו שקל לעשותו בימינו. רוב בני-האדם, כאשר הם שומעים שמהו כמו האנתרופוסופיה או מדע הרוח קיים, הם חושבים לעצמם: טוב מאוד, אם כך הדבר, גם אני ארכוש לעצמי את הכושר לראות ברוח. אסתדר עם זה תוך שבוע ואז אוכל לדעת הכול.

מיותר לציין, אין זה פשוט כל-כך. יש להבין שנדרש הרבה מאוד כדי להתמחות אפילו במדעים הרגילים. על-מנת לערוך התבוננויות פשוטות ביותר, אדם מוכרח ללמוד תחילה להשתמש בכלים. כמובן, באופן יחסי, קל להשתמש במיקרוסקופ, אך אם אדם רוצה לחקור משהו בעזרת מיקרוסקופ, הוא אינו יכול לומר בפשטות: עתה, אניח חתיכת שריר או משהו דומה מתחת למיקרוסקופ ואתבונן בו; אז, אדע מה מתרחש בשריר. אם הייתם מתקדמים בדרך הזאת, לא הייתם רואים דבר. כדי לראות משהו תחת מיקרוסקופ, עליכם להכין תחילה את משטחי הדוגמיות. לחתיכת השריר אין שום שימוש בפני עצמה; מוכרחים להכין משטחים דקים מאוד עם סכין מנתחים ולפעמים יש לסלק חתיכה קטנה ולבצע חיתוך נוסף כדי שבסופו של דבר תתקבל דוגמת דקה מאוד. לעתים קרובות מאוד, גם אז המיקרוסקופ אינו עוזר. כי, אם יש לכם רסיס או תא של שריר תחת המיקרוסקופ, קרוב לוודאי שלא תראו דבר. מה שאדם מוכרח לעשות הוא לשאול את עצמו: כיצד יכול אני להפוך את מה שנמצא תחת המיקרוסקופ לגלוי? אז, לעתים קרובות, הדבר הבא שאדם מוכרח לעשות הוא לצבוע את מה שהוא רוצה לראות בצבעים מסוימים כדי

לעשותו גלוי. אבל אז, האדם מוכרח להבין שהוא שינה משהו. עליו לדעת מה היה קורה אלמלא ביצע את השינוי. אך, הדברים הללו הם עדיין פשוטים למדי.

אם אדם רוצה להתבונן בכוכבים עם טלסקופ, מוכרח הוא ללמוד תחילה לתפעל טלסקופ, אף על פי שזה פשוט הרבה יותר ממיקרוסקופ. אתם יודעים שישנם בני-אדם אשר מציבים טלסקופים ברחובות כדי שבני-אדם יוכלו לצפות דרכם. לכשעצמו, זה לא עוזר הרבה. כי, הדבר מצריך עדשות ושעון, שלחילופין גם אותם מוכרחים ללמוד לתפעל וכן הלאה. אלו הן רק דוגמאות אשר מראות לכם עד כמה מורכב לחקור בעולם הפיסי את הדברים הפשוטים ביותר.

עתה, לחקור את עולם הרוח הוא באמת עניין קשה הרבה יותר, כי נחוצה הכנה גדולה יותר. בני-אדם מדמיינים לעצמם שהם יכולים ללמוד לעשות זאת תוך שבוע. אך, אין זה כך. מעל לכול, אדם מוכרח להכיר בכך שעליו להפעיל משהו שיש לו בתוך עצמו. מה שבדרך-כלל אינו פעיל, מוכרח להיעשות פעיל.

על-מנת להבהיר לכם את הדברים, מוכרח אני להסביר שבכל מחקר בעולם הרוח, כמו במדעים הרגילים, אדם מוכרח להתחיל, לעתים קרובות, באיזושהי ידיעה של מה שאינו נורמלי. תוכלו ללמוד את מהותם האמיתית של דברים רק אם תדעו את מצבם כאשר הם אינם נורמליים. פעם, מסרתי לכם דוגמה מסוימת של דבר זה. עלינו לקחת זאת בחשבון מפני שבני-אדם בעולם החיצוני מכנים בני-אדם אשר חוקרים את עולם הרוח, מטורפים, ואין זה משנה עד כמה הם נורמליים. לכן, מוכרחים אנו להתחיל את מחקרנו בדרך כזו שבסופו של דבר נגיע לאמת. כמובן, אל לו לאדם לחשוב שהוא יוכל להגשים דבר כלשהו על-ידי כך שיעסוק יתר על המידה במה שהינו חולה ולא-נורמלי, אבל הוא יוכל ללמוד ממנו הרבה מאוד.

למשל, ישנם בני-אדם שאינם נורמליים מפני שיש להם, כך אומרים, הפרעה נפשית. מה משמעות הדבר? אין בעולם שום ביטוי גרוע יותר מאשר 'הפרעה נפשית', כי הרוח לעולם לא תופרע מבחינה נפשית. התייחסו למקרה הבא למשל: אם מישהו סובל מהפרעה נפשית במשך עשרים שנה – זה קורה – ולאחר מכן הוא מבריא, מה בעצם קרה? אולי במשך עשרים שנה אדם זה אומר שהוא נרדף על-ידי אחרים – שהוא סובל, כפי שאומרים, מפרנויה – או הוא אומר שהוא רואה סוגים שונים של רוחות ושדים שאינם קיימים, וכן הלאה. זה יכול להימשך עשרים שנה. עתה, מישהו אשר סבל מהפרעה נפשית במשך עשרים שנה, יכול לשוב ולהיות נורמלי. אך, במקרים הללו, תבחינו תמיד בדבר אחד. אם מישהו סבל מהפרעה נפשית במשך שלוש, חמש או עשרים שנה והבריא, הוא לא יהיה עוד כפי שהיה קודם. מעל לכול, תבחינו בכך שהוא יאמר לכם, לאחר שהבריא, שבמהלך התקופה שבה היה חולה, הוא היה מסוגל לראות בעולם הרוח. הוא יספר לכם סוגים שונים של דברים שהוא ראה בעולם הרוח. אם מישהו יעקוב אחר הנושא עם הידיעה שאדם רכש על עולם הרוח כאדם בריא לחלוטין, הוא יגלה שחלק מהדברים שהוא אומר הם שטויות, אבל גם רבים מהם נכונים. זה מה שמוזר כל-כך. מישהו יכול לסבול מהפרעה נפשית, להבריא ואז לספר לכם

שהוא היה בעולם הרוח וחווה את הדברים הללו. ואם מישהו מכיר את עולם הרוח כאדם בריא ונורמלי, הרי שמוכרחים להודות בכך שהוא צודק במקרים רבים. אם תשוחחו עמו במהלך מחלתו הנפשית, הוא לעולם לא יהיה מסוגל לומר לכם משהו הגיוני. הוא יספר לכם את השטויות שהוא חווה. למעשה, בני-אדם אשר סובלים מהפרעה נפשית במשך תקופה ארוכה, אינם חווים את עולם הרוח במהלך מחלתם. הם לא חוו דבר מעולם הרוח. אבל, לאחר שהם מבריאים, הם יכולים, בדרך מסוימת, להסתכל לאחור בתקופה שבה הם היו חולים ומה שהם לא חוו, יופיע בפניהם כהצצות בעולם הרוח. ההכרה הזו שהם ראו הרבה מעולם הרוח, מופיעה רק לאחר שהם הבריאו.

אפשר ללמוד מזה הרבה מאוד. אפשר ללמוד שהישות האנושית כוללת משהו שאינו נמצא כלל בשימוש במהלך התקופה שהאדם לא-שפוי. אך, זה היה שם, הוא היה חי. והיכן הוא היה? הוא לא היה בעולם החיצוני, כי האדם סיפר לכם שהשמים היו אדומים והעננים ירוקים – כל מיני דברים. האדם החולה לא ראה כהלכה דבר בעולם החיצוני. אך, הישות הפנימית שהאדם אינו יכול להשתמש בה במצב של הפרעה, שוהה בעולם הרוח. כאשר הוא יכול להשתמש שוב במוח ולהסתכל במה שהישות הרוחית עברה, אז מופיעות התנסויות רוחיות.

מזה אנו רואים שאדם אשר סובל מהפרעה נפשית, חי מבחינה רוחית בעולם הרוח. הרוח שבאדם בריאה לחלוטין. אם כן, מה יש באדם אשר סובל מהפרעה נפשית? למעשה, זהו הגוף: הגוף אינו יכול להשתמש בנפש וברוח. כאשר אדם סובל מהפרעה נפשית, תמיד יש משהו חולה בגוף וכמובן כאשר המוח חולה, אדם אינו יכול לחשוב כהלכה. באותה דרך, כאשר הכבד חולה, האדם אינו יכול להרגיש טוב.

זוהי הסיבה לכך שהביטוי 'חולה מבחינה נפשית' הוא הביטוי השגוי ביותר שאדם יכול להשתמש בו, כי 'חולה מבחינה נפשית' אינו אומר שהרוח חולה. משמעותו היא שהגוף חולה עד כדי כך שהוא אינו יכול להשתמש ברוח שהינה בריאה תמיד. מעל לכול, מוכרחים אתם להכיר בכך שהרוח בריאה תמיד. רק הגוף יכול לחלות, עם התוצאה שהוא אינו יכול להשתמש ברוח בדרך הנכונה. כאשר למישהו יש מוח חולה, הדבר הוא כמו פטיש אשר הורס בכל מכה. אם אומר למישהו שאין לו פטיש: אתה ברנש עצלן, אינך מסוגל אפילו לתת מכה – זו כמובן תהיה שטות. הוא בהחלט יכול לתת מכה, אבל אין לו פטיש. לכן, זוהי שטות לומר שמישהו חולה מבחינה נפשית. הרוח בריאה לחלוטין, חסר לה רק הגוף שדרכו תוכל לפעול.

דוגמה טובה למה שאדם יכול ללמוד בדרך הזאת נובעת מן ההתייחסות לדרך שבה חשיבתנו פועלת. ממה שמסרתי לכם תראו שאף על פי שלאדם יש רוח, הוא זקוק לכלי של החשיבה וזהו המוח. בעולם הפיסי, האדם זקוק למוח. אין זה חכם במיוחד מצד המטריאליזם לומר שאדם זקוק למוח. ברור שאדם זקוק למוח. אך, הנחה זו אינה מסבירה דבר על הרוח. אנו יכולים גם ללמוד שהרוח יכולה להיסוג לגמרי. במקרה של מחלת נפש, הרוח נסוגה לחלוטין. חשוב לדעת זאת, כי זה מראה שבני-אדם כיום – עכשיו אני עומד

לומר לכם משהו שבאמת יפתיע אתכם – אינם יכולים לחשוב כלל. הם משלים את עצמם שהם יכולים לחשוב, אך הם אינם יכולים לעשות זאת. אראה לכם מדוע בני-אדם אינם יכולים לחשוב.

אתם תמחו: אבל, בני-אדם הולכים לבית-ספר; בימינו, לומדים לחשוב כבר בבית-ספר יסודי. כך זה לפחות נראה. אף-על-פי-כן, בני-אדם בימינו אינם יכולים לחשוב כלל. רק נראה שהם יכולים לחשוב. בבית-ספר יסודי יש לנו מורים לבית-ספר יסודי. גם הם למדו משהו; לכאורה, הם גם למדו לחשוב. לאלה שמהם הם למדו, יש, כנהוג לומר בשטוטגרט, 'ראשים מנופחים'. אלה בני-אדם פיקחים מאוד על-פי הדעות הרווחות בימינו. הם למדו באוניברסיטה. לפני שהם למדו באוניברסיטה, הם למדו בבית-ספר תיכון. שם, הם למדו לטינית. אם תחשבו מעט לאחור, אתם עשויים לומר: אבל, המורה שלי לא ידע לטינית. יתכן שלא, אך הוא למד ממורים שידעו לטינית. ומה שהם למדו היה לגמרי תחת השפעתה של השפה הלטינית. כל מה שלומדים כיום הוא בהשפעתה של השפה הלטינית. אתם יכולים לראות זאת מן העובדה שכאשר מישהו נותן לכם מרשם, הוא כותב אותו בלטינית. זה נובע מהתקופה שבה הכול נרשם בלטינית. זה לא היה לפני זמן רב, רק שלושים עד ארבעים שנה, שאם מישהו הלך לאוניברסיטה, הוא היה מחויב לכתוב את התזה שלו בלטינית. כל מה שאדם לומד כיום, נתון להשפעתה של השפה הלטינית. זה נובע מכך שבימי-הביניים, עד המאות הארבע-עשרה והחמש-עשרה – זה לא לפני זמן רב – ההוראה כולה הייתה בלטינית. למשל, האדם הראשון אשר הרצה בגרמנית היה איזשהו תומסיוס מלייפציג.¹ זה לא היה לפני זמן רב. זה היה במאה השבע-עשרה. בכל מקום הרצאות ניתנו בלטינית. מי שלמד דבר כלשהו היה צריך ללמוד את השפה הלטינית ובימי-הביניים כל מה שאדם היה יכול ללמוד היה בלטינית. אם מישהו רצה ללמוד דבר כלשהו, היה עליו ללמוד קודם לטינית. אתם עשויים למחות ולומר: אך, לבטח לא בבתי-ספר יסודיים. אבל, לפני המאה השש-עשרה לא היו בתי-ספר יסודיים. רק בהדרגה, כאשר השפה המדוברת אומצה על-ידי המדע, קמו בתי-ספר יסודיים. לכן, אתם רואים, הלטינית משפיעה על חשיבתנו כולה. כולכם חושבים כמו בני-אדם אשר למדו לחשוב תחת השפעתה של השפה הלטינית. ואם הייתם אומרים שהאמריקאים, למשל, לא היו יכולים ללמוד לטינית לפני זמן רב – ובכן, האמריקאים בימינו היגרו מאירופה! גם הם היו תלויים בשפה הלטינית.

ללטינית יש ייחודיות מסוימת. היא פותחה ברומא העתיקה בדרך כזו שהיא חושבת בכוחות עצמה. מעניין לראות כיצד מלמדים את השפה הלטינית בבתי-ספר תיכוניים. אדם לומד לטינית; ולאחר מכן, הוא לומד לחשוב, חשיבה נכונה על-פי התחביר הלטיני. כך, דרך החשיבה כולה של אדם אינה תלויה בדבר כלשהו שהוא עושה, אלא במה שהשפה הלטינית עושה. אתם מבינים – לא? – שזהו דבר משמעותי למדי. אדם בימינו אשר למד משהו, אינו חושב לעצמו: השפה הלטינית חושבת בתוכי, גם אם הוא לא למד

¹ כריטיאן תומסיוס, 1728-1655, פילוסוף ומשפטן, אשר נתן את הרצאותיו הראשונות בגרמנית באוניברסיטת לייפציג בשנת 1687.

לטינית. מוזר ככל שזה עשוי להיות, כיום נתקלים בחשיבה עצמאית רק אצל בני-אדם ספורים שלא למדו הרבה בבית-ספר.

איני מציע שנחזור לאנאלפביתיות. איננו יכולים לעשות זאת. בכל תחום, איני בעד לחזור אחורה, אלא מוכרחים להבין כיצד דברים נעשו כפי שהם. לכן, חשוב להיות מסוגל לחזור לאחור למה שאדם פשוט יודע, אף על פי שהוא לא זכה לחניכה רבה מדי. הוא אינו מתחבר מאוד מפני שהוא רגיל שצוחקים עליו. למרות הכול, חשוב לדעת שבני-אדם מודרניים אינם חושבים בכוחות עצמם, אלא שהשפה הלטינית חושבת בתוכם.

אתם רואים, כל עוד אדם אינו יכול לחשוב בכוחות עצמו, הוא אינו יכול, בשום דרך, להיכנס אל תוך עולם הרוח. זוהי הסיבה לכך שהמדע המודרני מתנגד לכל ידיעה רוחית; כי, עם החינוך הלטיני, בני-אדם אינם יכולים עוד לחשוב בכוחות עצמם. הדבר הראשון שאותו יש ללמוד הוא **חשיבה עצמאית**. בני-אדם צודקים למדי באומרם: המוח חושב. מדוע המוח חושב? מפני שהתחביר הלטיני נכנס אל תוך המוח ובאנושות המודרנית המוח חושב באופן אוטומטי למדי. מה שאנו רואים מסתובבים בעולם, אלו הם אוטומטים עליונים של השפה הלטינית שאינם חושבים בכוחות עצמם.

בשנים האחרונות, התרחש משהו ראוי-לציון. בעבר, רמזתי על כך, אך יתכן שלא הבחנתם בזה, כי לא קל לראות זאת. משהו ראוי-לציון קרה בשנים האחרונות. עתה, כידוע לכם, מלבד הגוף הפיסי, יש לנו גוף אתרי (לעת עתה, לא אדבר על יתר הגופים). הגוף האתרי מתקיים גם במוח ואפשר לחשוב באופן עצמאי רק עם הגוף האתרי. אדם אינו יכול לחשוב באופן עצמאי עם הגוף הפיסי. אדם יכול לחשוב עם הגוף הפיסי רק כאשר – כמו עם הלטינית – נעשה במוח שימוש כמו אוטומט עליון. אך, כל עוד אדם חושב רק עם המוח, הוא לא יוכל לחשוב על דבר רוחי כלשהו. כדי לחשוב משהו רוחי, האדם מוכרח להתחיל לחשוב עם הגוף האתרי – עם הגוף האתרי שבמקרה של מי שסובל מהפרעה נפשית, לא נעשה בו שימוש, לעתים קרובות, במשך שנים. יש להמריצו לביצוע פעילות פנימית.

זהו הדבר הראשון שאדם צריך ללמוד: **לחשוב באופן עצמאי**. בלי חשיבה עצמאית, אדם אינו יכול להיכנס אל תוך עולם הרוח. כמובן, מן ההכרח לברר בראש ובראשונה שהאדם לא למד לחשוב בכוחות עצמו בימי נעוריו! אדם למד לחשוב רק את מה שלימדו במשך מאות שנים על-ידי השימוש בשפה הלטינית. ואם אדם תופס זאת באמת, אז הוא יידע שהתנאי הראשון לכניסה אל תוך עולם הרוח הוא: **למד לחשוב באופן עצמאי!**

עתה, אנו מגיעים למה שרציתי לציין כאשר אמרתי שבזמנים האחרונים התרחש משהו ראוי-לציון. יותר מבני-אדם אחרים, אלה אשר חשבו לאורך קווים לטיניים היו אנשי המדע – למשל, אלה אשר ייסדו את הפיסיקה. הם פענחו אותה עם המחשבות אשר הופקו מהלטינית עם מוח פיסי. בהיותנו ילדים קטנים, כאשר הייתי בגילו של א' כאן, למדנו פיסיקה אשר פוענחה עם מוח לטיני. למדנו רק את מה שפוענח עם

מוח לטיני. מאז, הרבה מאוד קרה. בהיותי ילד, הטלפון בדיוק הומצא. עד אז, הוא לא היה קיים. לאחר מכן, באו כל ההמצאות הגדולות האחרות שכל אדם תופס כמובנות מאליהן, כאילו הן תמיד התקיימו שם. הן הופיעו רק בעשורים האחרונים. זה גרם ליותר ויותר בני-אדם שלא למדו בלטינית, לעסוק במדע. זהו דווקא דבר מוזר. כאשר מסתכלים בחיים המדעיים של העשורים האחרונים, מגלים יותר ויותר טכנאים מסוג כזה אשר מעורבים במדע. לבני-האדם הללו לא היה הרבה לעשות עם הלטינית ולכן חשיבתם לא נעשתה אוטומטית כל-כך. וחשיבה לא-אוטומטית זו נקלטה על-ידי אחרים. זוהי הסיבה לכך שכיום הפיסיקה מלאה במושגים ואידיאות אשר מתפרקים. הם מעניינים ביותר. ישנו, למשל, פרופ' גרונר² בברן שלפני שנתיים דיבר על הכיוון החדש בפיסיקה. הוא אמר שבשנים האחרונות כל המושגים השתנו.

הסיבה לכך שלא שמים לב לזה היא שאם תאזינו להרצאות על מדע פופולרי, בני-אדם יספרו לכם על מה שחשבו עליו לפני עשרים שנה. הם אינם יכולים לומר לכם מה חושבים כיום, מפני שהם עצמם עדיין אינם יכולים לחשוב. אם תתייחסו רק למחשבות מלפני שלושים שנה כתקפות, זה יהיה פשוט כמו לקחת גוש קרח ולמוסס אותו; האידיאות תתמוססנה. הן אינן עוד שם אם אדם רוצה לעקוב אחריהן באופן מדויק. מוכרחים אנו לראות זאת. אם מישהו למד פיסיקה לפני שלושים שנה והוא רואה למה היא נעשתה בימינו, הוא לבטח ירצה לתלוש את שערות ראשו, כי עליו להודות: איני יכול להתמודד עם כל הדברים הללו בעזרת המושגים שלמדתי. אלו הם פני הדברים. מדוע? מפני שבשנים האחרונות, לאורך התפתחותה של האנושות, הישות האנושית הגיעה לנקודה שבה הגוף האתרי אמור להתחיל לחשוב וישויות אנוש אינן רוצות שזה יקרה. הן רוצות להמשיך לחשוב עם הגוף הפיסי. המושגים מתפרקים בגוף הפיסי ועם זאת ישויות אנוש אינן רוצות ללמוד לחשוב עם הגוף האתרי. הן אינן רוצות לחשוב באופן עצמאי.

עתה, אתם רואים מדוע בשנת 1893 עלה בי הצורך לכתוב את הספר *חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי* – פילוסופיה של חירות.³ לא תכניו של הספר הם החשובים כל-כך, אם כי ברור שבאותו זמן אדם רצה למסור לעולם את מה שנאמר בו, אלא הדבר החשוב ביותר הוא שחשיבה עצמאית מופיעה בו לראשונה. אדם שאינו יכול לחשוב באופן עצמאי לעולם לא יוכל להבין את הספר הזה. מן ההתחלה, עמוד אחר עמוד, הקורא מוכרח להתרגל להשתמש בגופו האתרי, אם בכלל ברצונו לחשוב את המחשבות אשר מופיעות בספר הזה. לפיכך, ספר זה הוא אמצעי לחינוך – אמצעי חשוב מאוד – ומוכרחים לתופסו ככזה.

כאשר הספר הזה הופיע בשנות התשעים של המאה התשע-עשרה, בני-אדם כלל לא ידעו מה לעשות עמו. היה זה כאילו מישהו באירופה כתב סינית ואיש לא היה יכול להבין. הוא כמובן נכתב בגרמנית, אך בני-האדם לא היו כלל רגילים למחשבות אשר מבוטאות בו, כי כל קשר עם לטינית סולק בכוונה. בפעם

² ד"ר פ. גרונר, פרופסור לפיסיקה עיונית. נתן את הנאום הנשיאותי שכתרתו *קווים מנחים חדשים עבור הפיסיקה* (1922) ביום המייסד ה-87 של אוניברסיטת ברן ב-26 בנובמבר 1921.
³ GA-4, הוצאת בדולח.

הראשונה, באופן מודע למדי, הכוונה הייתה שלא תהיינה בו שום מחשבות אשר מושפעות מהלטינית, אלא מחשבות עצמאיות בלבד. רק המוח הפיסי הוא תלמיד של השפה הלטינית. הגוף האתרי אינו תלמיד של השפה הלטינית. לכן, אדם צריך לנסות לבטא מחשבות כאלו בשפה שיכולה להיות לאדם רק בגופו האתרי. אומר לכם דבר נוסף. כמובן, בני-אדם שמו לב לכך שמושגים השתנו בעשורים האחרונים. בצעירותי, הפרופסור מילא את הלוח בכתובים. היה עלינו ללמוד הכול ואז היינו מצליחים במבחנים. אך לאחרונה, בני-אדם החלו לשים לב למה שגרונר אמר בהרצאת הפתיחה שלו: אף לא אחד מהמושגים שלכם לא היה נשאר בתוקף, אם לא היו גופים מוצקים, אלא רק נוזלים. אם העולם כולו היה נוזלי, כפי שגרונר דימה לעצמו בהרצאתו, אז המושגים שלנו לא היו תקפים והיינו צריכים לחשוב באופן שונה למדי.

כן, ברור שאם לא היו שום גופים מוצקים, היה עלינו לחשוב באופן שונה. במקרה כזה, בהיותכם ישובים כאן, לא הייתם יכולים לעשות דבר עם המושגים שלמדתם בבית-ספר. אם אתם, נאמר, כדג, הייתם נעשים לפתע פיקחים והייתה לכם האידיאה שכדג רציתם להיות נוכחים באוניברסיטה של בני-אדם, אז הייתם לומדים משהו שאינו קיים לגבי דג מפני שהוא חי במים. לדג יש רק תחושת גבול של גוף מוצק; ברגע שבו הוא נוגע בגוף, הוא מיד נרתע לאחור. לכן, אם דג היה מתחיל לחשוב, אזי היו לו מחשבות שונות למדי מאלו שיש לישות האנושית. אך, באופן דומה, האדם זקוק למחשבות שונות כמו אלה, כי מחשבות אחרות חומקות ממנו, כך שעליו לומר לעצמו: אם הכול היה נוזלי, אז היו לי מחשבות שונות למדי. ובכן, האם לא סיפרתי לכם על מצב האדמה שבו לא היו שום גופים מוצקים והכול היה נוזלי, אפילו בעלי-חיים? סיפרתי לכם על המצב הזה. האם אינכם יכולים להבין שהחשיבה בימינו אינה יכולה לחזור לאחור אל המצבים הללו? היא אינה יכולה לחשוב אותם. לכן, החשיבה בימינו אינה יכולה לעשות דבר עם ראשית העולם. כמובן, אדם מתחיל לומר לעצמו: אלוהים אדירים! אם העולם היה נוזלי, הרי שהיו לנו מושגים שונים למדי. אך, בעולם הרוח אין שום גופים מוצקים. לכן, עם כל המושגים שהלטינית לימדה אותנו בהדרגה, איננו מסוגלים להיכנס אל תוך עולם הרוח. מוכרחים אנו להיגמל מהמושגים הללו.

הנה אמת נסתרת נוספת. בזמנים היווניים אשר קדמו לעידן הלטיני (העידן הלטיני החל רק במאה החמישית או השישית לפני-הספירה, אך התקופה היוונית קדומה הרבה יותר), בזמנים היווניים עדיין הייתה ידיעה של הרוח. אדם עדיין היה יכול לראות בעולם הרוח. כאשר רומא הופיעה עם השפה הלטינית, יכולת זו נעלמה. עתה, מוכרח אני שוב לומר משהו אשר ייראה לכם מוזר, אך מובן. מי השתמש בלטינית, בלטינית בלבד, לאורך מאות השנים? יותר מכולם, הכנסייה. זוהי בדיוק הכנסייה אשר דורשת ללמד את האנושות על הרוח אשר תרמה הכי הרבה לסילוק הרוח. בימי-הביניים, כל האוניברסיטאות היו כנסייתיות. כמובן, מוכרחים להיות אסירי-תודה לכנסייה על ייסוד האוניברסיטאות במאות השלוש-עשרה והארבע-עשרה, אך היא ייסדה אותן בלטינית ולחשיבה הלטינית אין שום אפשרות להגיע לרוח. וכך, בהדרגה קרה שלבני-אדם יש מושגים אשר מתייחסים רק לגופים מוצקים. פשוט הסתכלו ברומאים, הם

הכניסו לעולם רק מושגים יבשים, פרוזאיים ולא-רוחיים. איך היוונים היו מתארים את הסקרמנט של האיחוד הקדוש? הם לבטח לא היו מתארים אותו כאילו היסודות היו למעשה דם ובשר. זה נובע ממטריאליזם. כך, אפילו המושג של האיחוד הקדוש נעשה מטריאליסטי והדבר קשור לשפה הלטינית.

השפה הלטינית כולה שכלית היא. עבדתי עם בני-אדם רבים אשר היו לטיניים בגישתם כולה לחיים, אף על פי שהם דיברו גרמנית. אם אדם רצה להבהיר משהו, הוא מיד תירגם אותו ללטינית, כי מאז תקופתו של הכריסטוס, רק בלטינית חושבים באופן שכלי. אך, חשיבה שכלית זו ישימה אך ורק לגופים מוצקים. אם אדם רוצה להיכנס אל תוך עולם הרוח, הרי שהוא יזדקק למושגים נוזליים.

ישנה, למשל, החברה התיאוסופית. גם היא רצתה להגיע אל עולם הרוח. החברה התיאוסופית אומרת שלאדם יש גוף פיסי, גוף אתרי וכן הלאה. אך, בני-האדם הללו מטריאליסטיים מפני שהם חושבים שהגוף הפיסי דחוס, הגוף האתרי מעט דליל יותר והגוף האסטרלי עוד יותר דליל. אך, כל אלה הם עדיין גופים, הם לעולם לא נעשים רוח. אם אדם רוצה להגיע לרוח, עליו למצוא מושגים אשר נמצאים בשינוי מתמיד.

גם כאשר אני מצייר משהו על הלוח, אתם תבחינו בכך שאני לוקח זאת בחשבון. כאשר אני מצייר את הגוף הפיסי, אני מנסה לצייר אדם פיסי כפי שהוא. אך, אם אנסה לצייר את הגוף האתרי, לעולם לא אחלום לציירו באותה דרך. הייתי עושה זאת כך. לישות האנושית יש גוף אתרי אשר מתפשט.

אך, אין זה מספיק. אומר לכם עוד משהו. כידוע לכם, הישות האנושית מתפתחת, אך בדרך-כלל אין מבחינים בכך. ידוע שילד שהינו בן ארבע שנים בלבד, אינו יכול לא לכתוב, לא לקרוא ואף לא לחבר מספרים. ילד בן שמונה אולי יוכל לעשות את הדברים הללו. כאן רואים התפתחות. אך, מאוחר יותר בחיים, לאחר שהתווינו את דרכנו, אנו מרגישים עליונות באופן נוראי עד כדי כך שאיננו מקבלים שאנו עדיין יכולים להתפתח. אך, אנו כן מתפתחים לאורך חיינו והדרך שבה אנו מתפתחים ראויה-לציון. התפתחותנו מתקדמת כך: דמיינו לכם שזהו אדם.

אצייר אותו באופן סכמתי. כאשר הילד צעיר למדי, התפתחותו מתקדמת מהראש. לאחר התחלפות השניים, ההתפתחות מתקדמת מהחזה. לכן, אדם מוכרח לשים לב לדרך שבה ילד בגיל שבע עד ארבע-עשרה, נושם – שהוא נושם כראוי וכן הלאה. כך, זוהי תמונה של ילד מבוגר יותר. (בימינו, עלינו לומר זאת בצורה שונה. ילדים לא אוהבים שמכנים אותם עוד ילדים. מגיל ארבע-עשרה ואילך, יש לכנותם 'גברות צעירות' ו-'גברים צעירים'). רק בגיל ההתבגרות שההתפתחות מתקדמת מהגפיים ומהישות האנושית בכללותה. לכן, אפשר לומר שרק כאשר ילד מגיע לגיל ההתבגרות שהוא מתפתח מישותו כולה. זה ממשיך לאורך שנות העשרים והשלושים שלנו. אבל, כאשר נעשים מבוגרים – חלקכם יכולים לראות זאת על עצמם – יש התדרדרות מסוימת. זה אינו צריך להיות המקרה, אם אדם אימץ אורח-חיים רוחי, אך בחיים הרגילים מתרחשת התדרדרות מסוימת ככל שמזדקנים. זוהי בדיוק משימתה של האנתרופוסופיה: לדאוג לכך שבעתיד אדם לא יתדרדר בעודו מזדקן. זה מוכרח לקרות לאט ובהדרגה.

עתה, ישנם בני-אדם שהיכולות המנטליות שלהם פוחתות באופן מדאיג. אך, התודעה, הרוח, אינה יכולה לפחות. זהו הגוף בלבד. מעניין לראות שלעתים קרובות האנשים המבריקים ביותר הם אלה אשר מתדרדרים מאוד בגיל מבוגר. יתכן ששמעתם שקאנט נתפס כאחד האנשים החכמים ביותר, אך בגיל מבוגר הוא נעשה רפה-שכל. גופו התדרדר כל-כך שהוא לא היה יכול לבטא את שכלו החכם. וזה כך, לעתים קרובות. במיוחד האנשים האינטליגנטיים מאוד נעשים רפי-שכל בגיל מבוגר. זוהי צורה מוגזמת של מה שקורה לכולם. בסופו של דבר, בגיל מבוגר, מגיעה נקודה שבה אדם אינו יכול עוד להשתמש בגופו הפיסי. הסיבה לכך היא בעיקר מפני שהעורקים מתקשים כתוצאה ממשקעים מופרזים של סידן. וככל שזה קורה יותר, כך האדם יכול להשתמש פחות בגוף הפיסי. כפי שההתפתחות, עד השנה הארבעים, מתקדמת מהראש אל תוך הגוף כולו, כך באותה עוצמה התהליך מתהפך. כאשר אדם מתקדם משנות הארבעים לשנות החמישים, הוא שב להשתמש יותר בחזה ובגיל זקנה הוא שב להשתמש בראש. כך, אם אדם נעשה זקן

מאוד, עליו להשתמש בראשו הרבה יותר. אך, עתה יהיה עליו להשתמש בראשו העדין יותר – הראש האתרי. אבל, את הדברים הללו אין מלמדים בחינוך לטיני. ודווקא האנשים שבעשורים האחרונים קיבלו חינוך לטיני הם אלה אשר סבלו בצורה חזקה ביותר מסגליות.

בגיל זקנה, אדם מוכרח לחזור לילדות. ישנם בני-אדם שבהם דבר זה בולט. הם נעשים חלשים יותר ויותר מבחינה מנטלית. ברם, התודעה, הרוח, נשארת לגמרי ללא פגע. בסופו של דבר, בני-אדם אינם יכולים עוד לעשות דברים שהם למדו לעשות בחיים. דברים כאלה קורים. הבה נאמר שמישהו מזדקן. הוא אינו יכול עוד לבצע את העבודה שהוא היה רגיל לבצע. הוא יכול לעשות רק את מה שעשה בהיותו ילד מבוגר. לבסוף, גם את זה אין ביכולתו לעשות. הוא יכול רק לשחק ולהבין אידיאות שאותן למד בעודו משחק. ישנם אפילו אנשים זקנים מאוד אשר יכולים להבין רק את מה שהוריהם או המטפלת שלהם אמרו להם בשנים הראשונות של חייהם. האמירה על חזרה לילדות שנייה, מבוססת היטב. אדם באמת חוזר לילדות.

למעשה, זו אינה צרה, כלומר אם אדם פיתח חיים רוחיים. למעשה, זהו דווקא מקרה מוצלח, כי כל עוד אדם הינו ילד, הוא יכול להשתמש בגופו האתרי. אם ילד מתייפח וצועק ועושה דברים מסוגים שונים, זה לא נעשה על-ידי הגוף הפיסי – אלא אם כן יש לו כאב-בטן, אך גם אז את כאב-הבטן יש להעביר לגופים האתרי והאסטרלי, כך שהילד יזרוק את עצמו כתוצאה מכך לכל עבר. מה שמתייפח אינו הגוף הפיסי. עתה, אדם מזדקן וחוזר לילדות. בהדרגה, הוא למד לא להתייפח עוד, אך הוא אינו משתמש עוד בגוף האתרי כמו שילד עושה, אלא עבור משהו הגיוני יותר. לכן, זה יכול להיות משהו מוצלח שאדם שב לילדות.

זוהי הנקודה השנייה. הנקודה הראשונה הייתה שעל-מנת להיכנס אל תוך עולם הרוח, על האדם ללמוד לחשוב בדרך הנכונה. יהיה עלינו לדון על הדרך שבה מגשימים זאת. הנושא מורכב מאוד. היום, עלינו להתמקד בשאלה מדוע צריכה להיות חשיבה עצמאית. האדם מוכרח להתנתק מדברים רבים בחינוך המודרני, כי מה שלומדים בחינוך המודרני אינו חשיבה עצמאית, אלא חשיבה לטינית. אל תעלו בדעתכם שהחשיבה אשר נובעת מתורות סוציאליסטיות אשר מפותחות כיום היא חשיבה חופשית! כולה נלמדה ממה שבמקור הגיע מהלטינית, אך בני-האדם אינם יודעים זאת. לפועל יכולה להיות כוונה זו או אחרת ברצון שלו, אבל כאשר הוא מתחיל לחשוב, הוא חושב במושגים בורגניים שמקורם בחשיבה הלטינית. כך, הדבר הראשון שעל האדם ללמוד הוא חשיבה עצמאית. הדבר השני הוא שהאדם מוכרח ללמוד לא רק לחיות בהווה, אלא להיות מסוגל להסתכל לאחור בחיים שהוא ניהל בתקופת הילדות. אם ברצונכם לחזור אל תוך עולם הרוח, מוכרחים אתם לזכור לשאול את עצמכם ללא הרף מה היה המצב בהיותכם בני שתים-עשרה. מה עשיתם? אל לו לאדם לעשות זאת באופן שטחי, אלא דמיינו זאת לעצמכם בפרוטרוט. אין משהו טוב יותר מאשר להתחיל לנסות ולדמיין: הו כן, אז הייתי בן שתים-עשרה – אני יכול לראות זאת באופן ברור למדי – הייתה ערמת אבנים בצד הדרך וטיפסתי עליה. פעם, נפלתי ממנה. היה שם שיח של אגוז לוז,

הוצאתי אולר מכיסי, חתכתי ענפים ספורים וחתכתי את האצבע שלי. חשוב באמת לדמיין מה אדם עשה לפני שנים רבות; בדרך הזאת, אדם נמנע מרק לחיות בהווה. אם תחשבו בדרך שבה אדם לומד לחשוב כיום, הרי שאתם חושבים עם גופכם הפיסי הנוכחי. אך, אם תסתכלו לאחור לתקופה שבה הייתם בני שתיים-עשרה, לא תוכלו לחשוב עם גופכם הפיסי כפי שהיה אז, כי הוא אינו קיים עוד (אמרתי לכם שהגוף הפיסי מתחדש כל שבע שנים) ולכן עליכם יהיה לחשוב עם גופכם האתרי. אם תחשבו לאחור על משהו אשר קרה לפני שתיים-עשרה או ארבע-עשרה שנה, אתם תעוררו את גופכם האתרי. זוהי הדרך שבה מעוררים פעילות פנימית.

מעל לכול, אדם צריך להתרגל לחשוב בדרך חדשה אשר שונה מהחשיבה הרגילה. כיצד חושבים אתם? אתם יודעים שנפגשנו כאן בשעה תשע. התחלתי לקרוא לכם את השאלות אשר היו רשומות על פיסת נייר. לאחר מכן, התחלתי בהתבוננויות שונות ועתה הגענו לאמירה: עלינו לחשוב לאחור על החיים שחינו בהיותנו בני שתיים-עשרה או ארבע-עשרה. עתה, כאשר תגיעו לביתכם, תוכלו לחשוב טוב, אם הדבר יעניין אתכם באמת, על המחשבות הללו. אפשר לעשות זאת. רוב בני-האדם עושים זאת. הם חוזרים עליהן. אך, ביכולתכם לעשות משהו שונה. אתם יכולים לשאול את עצמכם: מה היה הדבר האחרון שהוא אמר? הדבר האחרון שהוא אמר היה שאדם צריך לחשוב לאחור על חייו המוקדמים, עד גיל שתיים-עשרה או ארבע-עשרה שנה. קודם לכן, הוא אמר שאדם צריך לרכוש חשיבה עצמאית. מוקדם עוד יותר, הוא תיאר כיצד הלטינית השתלטה בהדרגה. לפני כן, כיצד אדם אשר סבל מהפרעה נפשית לזמן מה ואז מסתכל על כך לאחור, אומר שהוא חווה דברים יוצאי-דופן. כמו-כן, הוסבר לנו כיצד הישות הפנימית אינה יכולה להיות חולה מבחינה נפשית – רק הגוף יכול לחלות. עתה, עברתם בהסתכלות לאחור על ההרצאה כולה.

אבל, בעולם הדברים אינם מתרחשים לאחור. מלכתחילה, יכולתי לתת לכם את ההרצאה מסופה לתחילתה, אבל אז לא הייתם מבינים אותה. יש להתחיל מן ההתחלה ואז להסתכל על הכול כפי שהוא מתפתח בהדרגה, אך ברגע בו אדם הבין את ההרצאה, הוא יוכל לחשוב אותה לאחור. אך, דברים לא מתרחשים לאחור. לכן, אני מתנתק ומשתחרר מדברים. אני אומר: רק כדי להתנגד, אחשוב על דברים דווקא לא בדרך שבה הם מתרחשים בעולם החיצוני, אלא אחשוב עליהם לאחור. דבר זה דורש כוח מסוים. כאשר אני חושב לאחור, עליי להיות פעיל באופן פנימי. אדם הרוצה להסתכל מבעד לטלסקופ צריך ללמוד להשתמש בו. באותה דרך, אדם הרוצה לראות בעולם הרוח מוכרח ללמוד להתנהל בו. הוא מוכרח לחשוב לאחור פעמים רבות. יום אחד, יבוא הרגע שבו הוא יידע: אהה, עתה אני נכנס אל תוך עולם הרוח.

אתם רואים, לאורך חייכם בכללותם הרגלתם את גופכם הפיסי לחשוב קדימה, לא אחורה. כאשר אתם מתחילים לחשוב לאחור, גופכם הפיסי אינו לוקח בזה חלק. משהו מוזר קורה. זוהי העצה הראשונה

לאלה אשר שואלים: כיצד יכול אני להגיע אל עולם הרוח? תוכלו גם לקרוא זאת בספר *ידיעת העולמות העילאיים והדרכים לרכישתה*.⁴ מה שנאמר בו שוב ושוב הוא: לפחות למד להסתכל לאחור על מהלך היממה ואז על דברים אחרים. כמובן, בני-אדם רק למדו לחשוב עם גופם הפיסי. הם שמים לב לזה ועליהם לעשות מאמץ גדול בשביל לחשוב לאחור, אבל הם רק למדו לחשוב עם הגוף הפיסי, לא עם הגוף האתרי. עתה, מתרחשת שביתה כללית של הגוף האתרי; כן, 'שביתה כללית' ממשית. ואם בני-אדם לא היו נרדמים בקלות רבה כל-כך, הם היו יודעים זאת. אם היו מתחילים לחשוב לאחור, הם היו מגיעים אל עולם הרוח. אך, ברגע בו הראייה מתחילה, הם נרדמים. בני-אדם נרדמים מפני שהמאמץ גדול מדי. לכן, אדם מוכרח להפעיל את רצונו כולו ואת כוחו כולו כדי לא להירדם. בנוסף, האדם מוכרח שתהיה לו סבלנות. לפעמים זה לוקח שנים, אך האדם מוכרח שתהיה לו סבלנות.

אם מישהו היה יכול לספר לכם על מה שחוויתם באופן לא-מודע כאשר נרדמתם לאחר שחשבתם לאחור, הייתם רואים שזה היה משהו חכם מאוד. האנשים הטיפשים ביותר מתחילים לקלוט מחשבות חכמות יוצאות-דופן בשנתם, אך הם אינם יודעים על כך דבר.

כך, היום, הסבתי את תשומת-לבכם לעובדה שאדם מוכרח ללמוד קודם לחשוב באופן עצמאי. ובכן, אפשר לעשות זאת. איני רוצה לומר – כי איני שוטה יהיר – שרק *ספרי חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי* – פילוסופיה של חירות משרת את המטרה הזאת, אך הוא נכתב באופן מודע למדי בדרך אשר תוביל לחשיבה עצמאית. חשיבה עצמאית: לחשוב לאחור באופן מדויק על דברים אשר קרו בהיותכם בני עשר או שתים-עשרה שנים, או על דברים אחרים שאדם חווה – עם הדברים הללו, לפחות התחלנו לתאר כיצד אדם משתחרר מהגוף הפיסי וכיצד הוא מוצא את דרכו אל תוך עולם הרוח.

נמשיך לעסוק בנושא זה ובסופו של דבר נתמודד עם כל ארבע השאלות.

⁴ GA-10, הוצאת בדולח.

הרצאה 2

השימוש במה שנראה משעמם

עולם הרוח כהופכי של העולם הפיסי

דורנאך, 30 ביוני 1923

עתה, נמשיך להשיב על השאלות שריכזנו בפעם הקודמת. מוכרח להיות לכם ברור שהתשובות לשאלות הללו הן בין התשובות הקשות ביותר. אנסה להציגן בפשטות ככל האפשר. כבר הזכרתי שכדי למצוא דרך לראייה רוחית, האדם מוכרח להתרגל לחשיבה עצמאית לחלוטין. שנית, מוכרחה להיות לו היכולת לחשוב לאחור. לכן, עליכם לנסות לחשוב לאחור את אותם דברים שבדרך-כלל מתרחשים בחיי היומיום באופן סדרתי – 1, 2, 3. למשל, כפי שאמרתי לכם בפעם הקודמת, בנותני הרצאה, עליכם לנסות לחשוב אותה לאחור, מן הסוף להתחלה. שני ההיבטים הללו מהווים את הצעדים הראשונים בהחלט.

בהקשר עם השאלה השנייה, ברצוני להסביר דבר נוסף. כידוע לכם, ישות אנושית יכולה לחיות רק בטווח מסוים של טמפרטורות. בקיץ, כאשר חם מאוד, האדם מזיע והוא עדיין יכול לסבול את החום. ברם, אם הטמפרטורה הייתה עולה בהדרגה, היא הייתה מגיעה לנקודה שבה האדם לא היה יכול עוד לחיות. באופן דומה, אדם יכול לסבול מידה מסוימת של קור ואם ייעשה קר יותר מזה, הוא יקפא.

עובדה היא שאדם אינו יכול לראות ישויות רוחיות בין שתי נקודות הקיצון שביניהן הגוף האנושי חי, כלומר בין הקור שבו האדם קופא והחום שעדיין אפשר בקושי לסבול. בין שתי נקודות הקיצון הללו, היכן שהחיים האנושיים אפשריים, איננו יכולים לראות ישויות רוחיות. לכן, אין זה מפתיע שאדם אינו יכול לקלוט ישויות רוחיות בהיותו בתוך גופו.

כפי שאמרתי לכם בפעם הקודמת, כאשר אנו מתחילים לחשוב לאחור ומתקרבים לנקודה של ראיית ישויות רוחיות באופן מודע, אנו, לעתים קרובות, נרדמים. רוב בני-האדם נרדמים, אלא אם כן הם הכשירו את עצמם להישאר ערים.

כמו-כן, אדם יכול לקלוט ישויות רוחיות בטמפרטורות גבוהות יותר מאלו שאפשר לעמוד בהן בדרך-כלל. אדם היה יכול לראות ישויות רוחיות בטמפרטורות גבוהות כאלו, אך כמובן אדם אינו יכול לעמוד בהן. באופן דומה, בטמפרטורות נמוכות יותר, אדם היה יכול לקלוט ישויות רוחיות אילו היה משנה את עצמו לישות-שלג, אך כמובן שהאדם היה קופא באמצע התהליך. כך, מה שנראה לא-סביר בעיני בני-אדם זוהי למעשה העובדה הבאה: ישויות רוחיות מסיגות את עצמן מהטמפרטורות שהאנושות יכולה לעמוד בהן בהיותה בגופה הפיסי.

אדם אינו יכול לעמוד באותן טמפרטורות בגופו, אך הוא יכול לעמוד בהן בנפשו; אך כמובן, הגוף נרדם. הנפש אינה קופאת, הנפש אינה בוערת, הנפש נרדמת.

ישנן שתי דרכים לרכישת מושג על המצב שבו חווים את הטמפרטורות הקיצוניות מחוץ לאלו שאדם חי בהן בדרך-כלל. אתן לכם דוגמה. כאשר לאדם יש חום, הוא מגיע באופן פנימי לטמפרטורה שאותה הוא אינו יכול לסבול. הוא אינו מגיע מיד לטמפרטורה גבוהה כל-כך שבה אדם מת, כי החום נוצר מבפנים והוא יכול לעמוד בו. ברם, כאשר חומו של אדם מגיע לטמפרטורות הגבוהות הללו, אפשר לדבר בדרך שאינה נורמלית על האדמה. מה שבני-אדם ממלמלים כאשר יש להם חום, אין לו שום קשר למה שאנו מורגלים לו על האדמה. עתה, מטריאליסט עשוי לומר: "כן, אך אף-על-פי-כן מופקות מחשבות כוזבות אשר מתבשלות בחום הזה."

אדם, בהגיעו למצב של טמפרטורה גבוהה, חש בהתחלה שהוא קודח מחום ולאחר מכן הוא מדבר שטויות. הנפש אינה יכולה לדבר שטויות. גם כאשר הנפש חיה בחום גבוה, היא אינה יכולה לדבר שטויות. נראה שהיא אומרת שטויות בטמפרטורות גופניות גבוהות יותר, כי הגוף אינו בריא.

תוכלו לבדוק את האמיתה הזאת באמצעות הדוגמה הבאה: הבה נחשוב על התנסותנו עם אותם כדורי זכוכית שמוצאים לפעמים בגני פרחים – כדור שלמעשה מהווה סוג של ראי שבו הסביבה משתקפת. אם תסתכלו על עצמכם באחד מהם, תראו את עצמכם עם פנים שלא הייתם רוצים שיהיו לכם במציאות. הייתם שונאים את הפנים הללו. ברם, לא תאמרו: "הו לא! למה נעשיתי?" לא הייתם מאמינים שאלו באמת פניכם, רק מפני שבכדור הן נראות שונה. באופן דומה, אם הנפש שלכם מדברת שטויות כאשר אתם קודחים מחום, לא תאמרו שנפשכם מדברת שטויות, אלא דווקא תניחו שכל מה שנאמר על-ידי נפשכם נשמע שטותי, כי הוא נאמר מתוך מוח חולה – בדיוק כפי שפניכם נראות מעוותות ופחוסות, כי הן משוקפות על-ידי ראי מעוות. לכן, מוכרחים אתם לומר לעצמכם: "כאשר אני קודח מחום ומדבר שטויות, נפשי היא זו אשר דוברת דרך מוח חולה. כאשר אני רואה את עצמי משוקף בכדור זכוכית, אין זה אומר שיש לי פנים אחרות, אלא שפניי נראות מעוותות." באותה דרך, הדיבור של אדם קודח מחום נשמע מעוות מפני שהוא נאמר על-ידי גוף חולה ומוח שאינו מתפקד כהלכה.

עתה, אנו עשויים לשאול מדוע המוח אינו מתפקד כהלכה? זאת מפני שזרימת-הדם בכללותה מהירה מדי. תוכלו לבדוק זאת על-ידי כך שתבדקו את הדופק שלכם כאשר יש לכם חום גבוה. זרימת-הדם יוצרת חום אשר עולה אל הראש – אתם חשים שאתם קודחים מחום – ועתה נפשכם משתקפת בראי מעוות.

גם ההיפך יכול לקרות, אך הוא לא יקרה כתוצאה מכך שתשכבו בשלג ותקפאו, כי אז תמותו מקיפאון. ההתנסות ההופכית יכולה לקרות, אך ורק כתוצאה ממה שהו רוחי.

עתה, אנו מגיעים לנושא מוזר. התייחסו לדברים הבאים בזהירות. הבה נניח שאדם מתחיל להתרכז, לחשוב בעוצמה על הדברים הקטנים ביותר (עדיף לחשוב על הדברים הקטנים שרוב בני-האדם לא היו

רוצים להקדיש להם זמן) – למשל, משולש. הבה נאמר שיש לנו משולש ואנו מחלקים אותו לארבעה חלקים שווים, כך שיש לנו ארבעה משולשים חופפים.

אתם יכולים לראות שהמשולש השלם גדול יותר מארבעת המשולשים הקטנים יותר. מזה אני יכול לטעון טענה כללית ולומר: השלם גדול יותר מסך חלקיו.⁵ אך עתה, הבה נניח שמופיע ברוקר מדושן ואני אומר לו: "היי, פשוט חשוב, השלם גדול יותר מסך חלקיו." הוא יאמר: "לא, זה משעמם מדי עבורי." הוא יהיה אומר זאת שוב אם הייתי ממשיך לשוחח עמו ואומר לו: "הלוח הוא גוף פסי בעל ממדים נתונים והוא מתפשט; גם השולחן הוא גוף בעל ממדים נתונים והוא מתפשט; ואז אני מגיע לטענה הכללית: 'כל הגופים מתפשטים – מתפשטים במרחב.'⁶

אם דיון שלם היה מתנהל בפניכם, אם הייתה ניתנת הרצאה על הטענה הכללית 'כל הגופים מתפשטים', הייתם מסתלקים, באמרכם, אלוהים, זה היה משעמם! הבה נאמר שהייתי ניגש אליכם וטוען טענות מובנות מאליהן אחרות כמו 'האחו ירוק', 'השושנה אדומה'. לדברים הללו יש צבעים ואתמול היה משפט בבית-המשפט והשופט פסק את פסק-דינו, 'לשיפוט אין שום צבע'. לאחר מכן, הלכתי למקום אחר וגם שם התקיים משפט וגם לו לא היה שום צבע. לכן, אמרתי: 'לשיפוט אין שום צבע.'⁷

הבה נניח שמישהו עמד מולכם במשך שעה ואמר לכם: 'לשיפוט אין שום צבע'. הייתם חושבים לעצמכם: בזבזתי שעה שלמה בשומעי מישהו ששעמם אותי. זהו השעמום האולטימטיבי. אך, מדוע הטענות הללו משעממות כל-כך? אל לי לומר אותן לכם בהומור; עליי לעמוד מולכם קשוח וחמור-סבר כמו פרופסור אשר מכריז: רבותיי, היום נתייחס לטענה: 'לשיפוט אין שום צבע' ואז, כמובן, היה עליי להרצות במשך שעה שלמה כדי להוכיח שלשיפוט אין שום צבע; כל הגופים מתפשטים וכן הלאה.

יכולתי לתת לכם דוגמה אחרת: שרטטו קו מנקודה אחת לאחרת; זהו קו ישר. כל הקווים האחרים מעוקלים וכאשר תבחנו זאת, מיד תאמרו שהקו הישר הוא הקו הקצר ביותר; כל הקווים האחרים ארוכים יותר. כאן, שוב, הייתי יכול לציין טענה כללית: 'הקו הישר הוא המרחק הקצר ביותר בין שתי נקודות'. שוב, אילו היה עליי לדבר במשך שעה שלמה על הנושא, הייתם מוצאים זאת משעמם מאוד.

⁵ המשפט נרשם על הלוח.

⁶ כ"ל.

⁷ כ"ל.

השלם גדול יותר מסך חלקיו

כל הגופים מתפשטים

לשיפוטים אין שום צבע

קו ישר הוא המרחק הקצר ביותר בין שתי נקודות

ישנו פרופסור גרמני שאמר שאפשר לקלוט דברים מעולם הרוח, אך הדברים היחידים שאנו יכולים לקלוט מעולם הרוח הם מה שטמון בטענות כאלו כמו: השלם גדול מסך חלקיו, לשיפוטים אין שום צבע, גופים מתפשטים והקו הישר הוא המרחק הקצר ביותר בין שתי נקודות. זה, הוא אומר, כל מה שאדם יכול לדעת על עולם הרוח. כמובן, רוב הסטודנטים משתעממים מאוד בהרצאותיו. זהו גם המקרה שבני-אדם בימינו מאמינים שהמדע מוכרח להיות משעמם ולכן רבים מהסטודנטים מתלהבים מהפרופסור הזה! זו, כמובן, רק הערה צדדית.

הסיפור האמיתי הוא הבא: לכשעצמם, משפטים כמו 'השלם גדול מסך חלקיו' ו-'קו ישר הוא המרחק הקצר ביותר בין שתי נקודות', גורמים לעורף שלנו להתקרר. זה מה שבדרך-כלל קורה: הטמפרטורה יורדת ואזור העורף של האדם ממתחיל להתקרר. כאשר הטמפרטורה יורדת, אתם מתחילים לקפוא ואתם רוצים להתרחק מטענות מהסוג הזה – הן משעממות כל-כך. זוהי עובדה – שעמום גורם לירידת טמפרטורה בעורף – לא בגוף כולו, אלא רק בעורף. מה שמקרר אותו אינו שלג או קרח, אלא משהו בעל טבע רוחי, בה במידה שישנם נושאים שאינם מעניינים את הישות האנושית.

אפשר, כמובן, להתבדח עם המשפטים הללו, אך העובדה נשארת בעינה שלחשוב בסבלנות מחשבות כאלו, שוב ושוב, משמעו שאדם שם את עצמו מרצונו במצב של שעמום נוראי וזוהי דרך טובה לרכישת התרשמות רוחית אמיתית. ראוי-לציון שאותם דברים שבני-אדם אינם רוצים באופן כללי הם הדברים שהם מוכרחים לתרגל אם ברצונם לרכוש ראייה אמיתית בעולם הרוח. המתמטיקה משעממת בני-אדם רבים; היא גורמת לירידת טמפרטורה בעורף; ובדיוק מהסיבה שזהו נושא קר עבור רוב בני-האדם, ובדיוק מהסיבה שעליהם לעסוק בזה, לאותם בני-אדם יש הכי פחות בעיה להגיע אל עולם הרוח. אלו אשר מתגברים על ההתנגדות הזאת וחווים שוב ושוב את אמיתותן של הטענות הללו, הם אלו אשר יכולים ליצור בתוכם באופן מלאכותי מצב של שעמום. יש להם את הדרך הפשוטה ביותר אל תוך עולם הרוח.

כבר אמרתי לכם שכאשר אדם קודח מחום, הדופק שלו מואץ. החום שלו עולה והחום הזה מגיע אל ראשו ואל מוחו ובכך החום גורם לו לדבר שטויות. לעומת זאת, אם אדם נאבק בטענות כמו אלו שהזכרנו, הדבר גורם לדם להאט את זרימתו ולהצטברותם של מלחים אשר נערמים בעורף. רוב בני-האדם מגיבים לזה באחת משתי דרכים. אחדים מקבלים כאב-בטן והם חשים בזה מיד בהתחילם לחשוב על הטענות הללו ולכן הם מפסיקים. אדם יכול להמשיך לחשוב, כפי שניטשה, למשל, עשה. הוא תמיד עינה את עצמו,

בהיותו איש צעיר, עם טענות כאלה ומלחים הצטברו בראשו ובמקרה שלו הוא סבל ממיגרנות נוראיות. המטרה היא להיות מסוגל לחשוב מחשבות כאלו בלי לגרום מיגרנה או כאב-בטן.

אדם מוכרח למצוא דרך להיות בריא לגמרי ובאותו זמן ליצור באופן מלאכותי מצב של שעמום. כך, אם מישוהו היה צריך לספר לכם בכנות כיצד להגיע אל עולם הרוח, הוא היה מספר לכם, כדבר ראשון, כיצד ליצור בתוך עצמכם באופן מלאכותי מצב של שעמום. בלעדיו, לא יכולה להיות לכם תקווה להגיע אל עולם הרוח. אך עתה, הסתכלו בעולם המודרני שלכם. מהו הדבר שבני-אדם רוצים בזמנים הללו? בני-אדם בימינו מנסים ללא הרף להתחמק ממצבים של שעמום. פשוט הסתכלו בכל הדברים ובכל המקומות שבני-אדם רצים אליהם כדי לא להשתעמם. הם תמיד רוצים להשתעשע; אך, מה משמעות הדבר לרצות להשתעשע כל הזמן? משמעות הדבר היא שהם באמת רוצים להימלט מהרוח! אין לזה שום משמעות אחרת; ובני-אדם בימינו רוצים להשתעשע כל הזמן, דבר אשר מבהיר שבכל מקום שבו משהו רוחי עשוי להיות נוכח, בני-אדם בימינו תמיד בורחים ממנו מיד. בני-אדם אינם מודעים לכך, הם עושים זאת באופן לא-מודע, אך עומדת בעינה העובדה שהם רוצים להשתעשע ועל-ידי כך לברוח מהרוח.

ובכן, רבותי, יכולים להגיע אל הרוח רק אלה שאינם פוחדים לוותר על שעשועים ולחיות עם משפטים כאלו. כאשר אדם מצליח לחיות באופן מלאכותי באותם משפטים בלי לקבל כאב-בטן או מיגרנה, אך למעשה יכול לסבול את החיים במשפטים כאלו במשך שעות רבות בכל פעם, אז אפשר לראות בעולם הרוח.

שינוי נוסף מוכרח להתרחש במעשה זה שבו אדם מחזיק את עצמו באופן מודע במשפטים הללו. הוא שם לב, אם הוא חי עם המשפטים הללו למשך זמן מה, שהם מתחילים להסתובב. אם אני חושב על המשפט 'המשולש הגדול מסך חלקיו' במשך זמן רב, אם אחשוב עליו במשך זמן רב מאוד, אז תגיע הנקודה שבה המשפט איכשהו יסתובב. הוא אף יתחיל להיות מעניין, כי אני מתחיל לקלוט את ההתרשמות הבאה: אם יש לי כאן משולש ואני מתייחס לרבע מאותו משולש ומוציא אותו, הרי שאיכשהו הוא מתחיל לצמוח עמי ואין זה עוד נכון שהשלם גדול מסך חלקיו. לפתע, אותו רבע גדול יותר עבורי, אני רואה שהוא גדל, כך שעתה מוכרח אני לומר: השלם קטן יותר מסך חלקיו!⁸ בעשותי זאת, הצבתי את עצמי בעמדה שבה אני יכול לראות כיצד דברים פועלים בעולם הרוח. הדברים שם הם הניגוד של מה שהם מהווים בעולם הפיסי. בעולם הפיסי, השלם תמיד גדול יותר מסך חלקיו. בעולם הרוח, החלק גדול יותר מהשלם. בלתי-אפשרי לדעת ישות אנושית בלי לדעת שהחלק גדול יותר מהשלם.

המדע המודרני רוצה תמיד להסתכל בחלקים הקטנים ביותר, במרכיבים של הדברים. למשל, אם נחקור את הכבד של אדם, נגלה שהוא קטן יותר מהאדם בתחום הפיסי. אך, אם נתחיל להסתכל עליו

⁸ המשפט נרשם על הלוח.

מנקודת-מבט רוחית, נגלה שהוא גדל יותר ויותר לממדים עצומים; למעשה, הוא נעשה עולם שלם לכשעצמו. אם אדם אינו יכול לראות זאת, אז בלתי-אפשרי לקלוט את הכבד בדרך רוחית. לכן, מוכרחים אתם להגיע באמת לטענה שהשלם קטן יותר מהחלק או שהחלק גדול יותר מהשלם.

באותה דרך, אם תחשבו במשך זמן רב – במידה מספקת – על הטענה: 'לכל הגופים יש פני-שטח' או 'הם מתפשטים', אז קיימת סכנה שהחלק האחורי של מוחכם יקפא. אם תחשבו על המשפט הזה בדרך הזאת, אזי כל הגופים יצטמקו לכדי גוף אחד יחיד; לא יהיו להם עוד פני-שטח – פני-שטח חיצוניים – ובסופו של דבר, תגיעו לטענה: 'לגופים אין פני-שטח, הם אינם מתפשטים'.⁹

עתה, אקח דוגמה מצחיקה, מצחיקה לגבי העולם הפיסי, אך רצינית ביותר בעולם הרוח. אפשר היה לראות שאין דבר טיפשי יותר מלומר: בבוקסטהודה התנהל משפט וניתן פסק-דין, שיפוט – אין לו שום צבע. בטריפסטריל, ניתן שיפוט במהלך המשפט – וגם לו לא היה שום צבע. אך, אם תחשבו על שיפוטם במשך זמן רב, הרי שהם למעשה יקבלו צבע. כפי שיכולים אתם לומר שהשונה אדומה, כך ביכולתכם לומר שהשיפוט בבוקסטהודה היה סוג של צהוב חיורר והשיפוט בטריפסטריל היה אדום. יכולים להיות שיפוטם מסוימים שהינם בצבע אדום יפה, אף על פי שזהו המקרה רק לעתים נדירות.

כאשר אתם מתחילים להבין זאת, אתם מתחילים לצמוח עם המשפט: 'לכל השיפוטם אשר ניתנים על-ידי בני-אדם, יש צבע'.¹⁰ רק עתה שהאדם מגיע לנקודה שבה הוא בכלל מסוגל לחשוב על עולם הרוח, כי יש לו את המאפיינים ההופכיים של העולם הפיסי.

קו ישר הוא המרחק הקצר ביותר בין שתי נקודות. זה נכון בה במידה שהגיאומטריה כולה בנויה על משפט זה. זוהי אחת הטענות הראשונות בגיאומטריה. היא נכונה בעולם הפיסי כמו כל דבר אשר יכול להיות נכון בעולם הפיסי. אבל, אם חושבים עליה זמן ארוך מספיק – אם איזושהי ישות הולכת מכפר א' לכפר ב' והישות הזאת אינה ישות פיסי, אלא ישות רוחית, הדרך תיראה קצרה מאוד אם היא תצעד בחצי מעגל. אז, המשפט ישתנה ל-: 'קו ישר הוא המרחק הארוך ביותר בין שתי נקודות'.¹¹

השלם גדול יותר מסך חלקיו

כל הגופים מתפשטים

לשיפוטם אין שום צבע

קו ישר הוא המרחק הקצר ביותר בין שתי נקודות

⁹ המשפט נרשם על הלוח.

¹⁰ כנ"ל.

¹¹ כנ"ל.

עליכם להודות בכך שיש כאן משהו אשר מהמם אתכם, אך העולם ככוליות אינו אוהב דברים מהסוג הזה ובני-אדם יאמרו: אם מישהו אומר שלשיפוטים יש צבע, הרי שמוכרח להיות לו חום גבוה או שהוא מטורף! כמובן, הנקודה כולה היא שאדם יגיע לדברים הללו בתודעה מלאה בלי להשתמש בגופו. לעולם הרוח יש מאפיינים שהינם הופכיים לעולם הפיסי ואדם יכול להגיע להבנה הזאת באמצעות הטענות הפשוטות ביותר, כי בטענות הפשוטות הכי קשה להאמין.

כידוע לכם, אם מישהו יתחיל לספר דברים מעניינים על עולם הרוח, כולם יתחילו להקשיב; למשל, אם מישהו יתחיל לדבר על רוחות-רפאים. אבל, אם מישהו יאמר לכם שקודם עליכם להתרגל ליצור מצב של שעמום בתוכם באופן מלאכותי – מוכרח הוא להיות מלאכותי – זה לא יישמע מעניין כל-כך. אם אתם רק משתעממים באופן טבעי מהמדעים החיצוניים, דבר לא ייצא מזה; יש ליוצרו באופן מלאכותי, על-ידי מאמץ פנימי אשר יאפשר לכם להגיע למצב של שעמום, בלי לקבל מיגרנה או כאב-בטן. הגוף מוכרח שלא לקחת חלק באותו מצב של שעמום. ברגע בו גופכם מעורב, ברור שתקבלו מיגרנה או כאב-בטן. אל תקשיבו כאשר בני-אדם אומרים לכם: אל תיתנו לפרופסור זה וזה לשעמם אתכם. עצה כזו לא תהיה מועילה, היא לא תאפשר לכם לראות בעולם הרוח. מה שמוכרחים אתם לעשות הוא להתגבר בהדרגה הן על המיגרנות והן על כאבי-הבטן.

אתם רואים, הסטודנט יושב כאן – הפרופסור משעמם אותו עד מוות – הוא יקבל מיגרנה או כאב-בטן, אך זה לא קורה. מה שקורה במצב זה הוא שאיברים אחרים נכנסים לפעולה והם אינם כואבים. למעשה, בני-אדם נעשים חולים כאשר הגוף הפיסי מעורב במצב של שעמום. אם תכפו מצב של שעמום על הדרך שבה המדעים המודרניים עושים זאת, אז בני-אדם רק יחלו.

אם מישהו מלמד בני-אדם בדרך הנכונה, הוא נותן להם את היכולת ליצור, בכוחותיהם שלהם, מתוך רצון, את מצב השעמום שבהיותו מוחדר, יאפשר בהדרגה כניסה אל תוך עולם הרוח. אדם מוכרח לאחוז בשיפוטים בסיסיים בהחלט בעולם הפיסי ולראות כיצד הם מתהפכים בעולם הרוח.

ישנה דרך טובה מאוד שבה אדם יכול לעבוד על עצמיותו. למשל, הבה נאמר שחוויתם משהו משעמם מאוד, משעמם עד כדי כך שהתרחקתם ממנו כי הוא היה כל-כך משעמם, משעמם עד כדי כך שלא יכולתם לסבול אותו עוד, (שמחתם מאוד כאשר הוא הסתיים!). במקרה כזה, חשוב שתתחילו לחשוב עליו שוב מאוד לאט. הרשו לי לומר לכם שבחיי למדתי הרבה מאוד מסוג זה של תרגיל. בהיותי צעיר, שמעתי הרצאות רבות אשר היו משעממות באופן נוראי; אבל, עוד לפני שההרצאה החלה, ציפיתי שהיא תהיה משעממת, כי היא גרמה לסוג התוצאה שהשינה גורמת בדרך-כלל בחיים. שמחתי מאוד. נהגתי לומר לעצמי: הינך עומד לשמוע הרצאות משעממות במשך שעות ספורות. כאשר ההרצאה החלה והפרופסור החל לדבר, עלתה בי, לעתים קרובות, התחושה: הוא מדבר הרבה מדי, הוא מפריע לי במצב השעמום שלי. אך לאחר מכן, חשבתי עמוקות על כל דבר שאמר, לא שהוא עניין אותי – הוא לא עניין אותי כלל – אך,

עוררתי לחיים כל שעה ושעה. עוררתי אותה לחיים מן ההתחלה בדיוק בדרך שבה היא הוצגה. לפעמים, עברתי עליה ביסודיות רבה כל-כך שהיא לקחה למעשה שעותיים. היו לי שעותיים של שעמום מלאכותי. בתהליך זה, אדם יכול לגלות תגלית יוצאת-דופן. התגלית היא מסוג כזה שאדם היה יכול לגלות בסוף המאה התשע-עשרה. דמיינו לעצמכם שהוצאתם מהרצאה על-ידי קרנף ענקי – דבר זה יכול לקרות! – והייתם משועממים עד מוות.

עכשיו אתם יכולים למדוט, כפי שנהוג לומר, על הרצאה משעממת זו, בהכניסכם כל דבר אשר שעמם חזרה לתוככם, אל תוך נפשכם. אז פתאום, מאחורי אותו קרנף ענקי של אדם אשר הציג בפניכם את כל הדברים המשעממים הללו, יופיע אדם גבוה יותר, משהו כמו ישות אנושית רוחית לגמרי. בכך, עבורכם אולם ההרצאות כולו עובר טרנספורמציה. אני מנסח את הדברים בדרך כזו שתוכלו להבין באופן רציונלי. אולם ההרצאות עובר טרנספורמציה בדרך כזו שמאחורי הפרופסור – אדם באמת אינטליגנטי מאוד – מופיע הרוחי. הכרתי פרופסורים רבים מהמאה התשע-עשרה שעמם זה היה המקרה; אבל כמובן, איני רוצה שתדברו על כך, מפני שבני-אדם יחשבו שזה דבר נורא. כי, האמת היא שבני-אדם אינם לא-מודעים או טיפשים כפי שהם מעמידים פנים. לעתים קרובות, הם פיקחים למדי. המטומטמים ביותר הם לעתים קרובות פיקחים למדי וההיפך גם נכון. אבל, הם אינם יודעים את האינטליגנציה שלהם. זהו סוד עמוק מאוד: מאחורי אדם ניצב לעתים קרובות הטבע האמיתי של נפשו ורוחו, שהוא אינו יכול לקלוט בתוכו. זוהי כבר דרך להגיע אל עולם הרוח.

כידוע לכם, בסוף המאה התשע-עשרה, היה מדע טבע מטריאליסטי ובני-אדם בימינו עדיין מעריצים את המדע המטריאליסטי הזה. ברם, עליי להודות בכך שהמדע הזה הועיל לי מאוד. מה שהוא עשה, מתחילתו ועד סופו, היה להעלות את הטענות המשעממות ביותר. היה זה כאילו המדען המודרני ליקק את אצבעותיו בהנאה כאשר חשב שהוא גילה שכל בני-האדם ירדו מהקופים. אבל, אם חושבים על הטענה הזאת שוב ושוב, בחיוניות מלאה, הרי שהיא משתנה! היא משתנה לכדי טענה אחרת שהינה נכונה מבחינה רוחית. כלומר, בני-אדם לא יורדים מהקופים, אלא מישות רוחית.

כאן, ישנן נקודות-מבט שונות. פעם, ילד נשלח לבית-ספר. שם, הוא שמע לראשונה מהמורה שלו שהאנושות ירדה מהקופים – מוקדם מדי, כפי שהתברר. כאשר הוא שב לביתו, הוא אמר לאביו: "היום, שמעתי שהאנושות ירדה מהקופים. חשוב על כך!" "ובכן," אמר אביו בהתמררות: "אתה לבטח טיפש. זה יכול להיות המקרה לגביך, אך לא לגביי!" אתם רואים, לגבי האב – הוא קלט את הדבר תוך התייחסות לנפש – הסיפור הזה בלתי-יאומן.

מכל מה שאמרתי לכם, תראו שאדם יכול למצוא את דרכו אל חשיבה מדעית טבעית בשתי דרכים. אם לא למדתם את מדעי הטבע, כמו רבים במאה התשע-עשרה ועדיין לא לומדים, במקום לחזור על המסקנות כמו תוכי, אתם יכולים לחשוב עליהן – אך, לחשוב עליהן בדרך מדיטיטיבית. חישבו עליהן שוב

ושוב במשך שעות ותגלו שמופיע מה שנכון בעולם הרוח. אם תחשבו במשך זמן רב על צמחים ומינרלים וחשבתם על כל הדברים שלהם שבני-אדם אומרים לכם בימים הללו בדרך מטריאליסטית נוראית, אז תגיעו בסופו של דבר למשמעות הדברים כמו משמעות גלגל-המזלות, משמעות הכוכבים, כל הסודות של הכוכבים.

הדרך הבטוחה ביותר אל מטרה זו היא להתחיל עם אותן טענות פשוטות אשר נלקחות כמובנות מאליהן ומשם להתקדם. החלק גדול יותר מסך הכול, גופים אינם מתפשטים, לשיפוט יש צבע, קו ישר הוא המרחק הגדול ביותר בין שתי נקודות. באמרכם סוגים כאלה של משפטים, אתם מתנתקים מגופכם הפיסי. לאחר שחוויתם את כל הדברים הללו, אתם מגיעים לנקודה שבה אתם יכולים להשתמש בגופכם האתרי במקום בגופכם הפיסי. אז, תוכלו להתחיל לחשוב עם גופכם האתרי – גופכם האתרי חושב על כל הדברים במהופך, בדרך הפוכה מזו שבה הם מופיעים בעולם הפיסי. הגוף האתרי הוא שמביא את האדם בהדרגה אל תוך עולם הרוח. ברם, בדיוק בנקודה זו שלעתים קרובות מאוד שהאדם נתקע: עליו להתרגל לדבר אחד נוסף.

יתכן שאתם יודעים שבימים אלו אפשר לקרוא דברים מוזרים מאוד. הייתי בעיירה אוסטרית דרומית קטנה (שאינה קיימת עוד באוסטריה) ומצאתי עיתון. היה בו מה שמכונה מאמר מערכת; זה היה סיפור מעניין מאוד, על כל פרטיו – בכל פרט ופרט – סיפור פוליטי. היו בו שלוש עמודות – כולו היה מעניין. אז בסוף – עדיין באותו עמוד, הייתה הכחשה קצרה שבה נאמר: "אנו מצטערים להודיע לקוראינו שכל דבר במאמר המערכת של היום, מבוסס על מידע שגוי ולכן אין בו שום אמת!" דברים מסוג זה יכולים לקרות לכם היום. כמובן, זהו דווקא מקרה קיצוני, אך, בכל עת שאתם קוראים, יתכן שבכל עמוד יש משהו שאינו בכלל אמת. בנקודה מאוחרת יותר, מה שאדם קורא עתה, ייחשף כשקר. תחושתי היא שרוב בני-האדם נעשו חסרי-רגישות באופן נוראי לדברים מהסוג הזה והם קולטים באופן שווה למדי הן אמיתות והן שקרים. התודעה התקתה כך שאמיתות ושקרים נקלטים באותה דרך. מצב זה אינו מאפשר להגיע אל עולם הרוח.

במפגש הקודם אמרתי לכם שכאשר אדם משתגע, רק גופו חולה; נפשו אינה חולה, היא נשארת בריאה. אמרתי לכם שכאשר אדם הוזה הזיות בהיותו קודח מחום, רק מחשבותיו הופכות לקריקטורות – כי הנפש עצמה נשארת ללא פגע. אדם מוכרח להתרגל לדברים הללו אם ברצונו לחזור אל תוך עולם הרוח. עליו להתרגל לחוש כאב בנפשו כאשר משהו אינו כהלכה ולגלות שמהו שהינו נכון ומעניק לו שמחה רוחית. אדם מוכרח לשמוח מהאמת כאילו קיבל מיליון דולר. אדם מוכרח לשמוח כאשר הוא שומע איזושהי אמת. המקרה ההפוך הוא שכאשר משהו מתגלה כשקר, מורגש סבל בנפש – לא בגוף – סבל כמו במצב של מחלה נוראית. הסבל אינו צריך להיות חמור עד כדי כך שהנפש צריכה להיעשות חולה, אך מוכרח להתאפשר לנפש לחוות כאב ושמחה, כאשר הגוף מתמודד עם הפרעה בדרך פיסי, כפי שהוא חש כאב ושמחה. משמעות הדבר היא שאדם מוכרח להגיע לנקודה שבה הוא חש את האמת באותה דרך שבה הוא

חווה אושר, עליזות והנאה כללית בעולם הפיסי. בסופו של דבר, מוכרח הוא להגיע לנקודה שבה הוא סובל כאב כזה לנוכח שקר שנפשו נעשית חולה – כמו בדרך גופנית. אם מישהו מערים עליכם שקרים, מוכרחים אתם להיות מסוגלים לומר בפנימיותכם: לעזאזל, אדם זה בדיוק נתן לי סולנום קטלני. זה מוכרח להיות נכון בדרך פנימית. עתה, כמובן, אם תסתכלו בעולם הזה – למשל, בעיתונים – אדם אוכל כל הזמן את אותו סולנום קטלני. מוכרחים אתם להזין את עצמכם באופן רוחי, כדי שהנפש תישאר בריאה. עליכם לירוק החוצה ללא הרף את מה שהינו רע מבחינה רוחית, כדי שרוחכם תישאר בריאה. אדם מוכרח להתרגל לעובדה זו, כי הוא אינו יכול לוותר על עיתונים. ברגע שבו תגיעו אל עולם הרוח, יהיה עליכם להיות מורגלים לטעמם הרע של עיתונים ולחוש שמחה כאשר אתם קוראים משהו טוב בצורה יוצאת דופן – אותו סוג של שמחה, לדעתי, שהייתה לכם כאשר אכלתם משהו טעים מאוד.

טעמן של האמת ושל השאיפה לאמת מוכרח להיות טוב בעיניכם; והשקרים, ברגע בו אתם נעשים מודעים להם, טעמם מר והם רעילים. אל לכם לדעת רק שלשיפוטים יש צבע, אלא גם שדיו המדפסת בימינו הוא ברובו מיץ דובדבן בר. מוכרחים אתם להיות מסוגלים לחוות זאת בכל הכנות והיושר וברגע בו תוכלו לעשות זאת, תהיו במצב של טרנספורמציה רוחית. בימים הללו, בני-אדם קוראים על אלכימיה והם מאמינים בה בדרך חיצונית. הם מאמינים שביכולתם להפוך נחושת לזהב וישנם שרלטנים אשר יאמרו לכם סוגים שונים של וריאציות של דבר זה. כמובן, דברים כאלה אפשריים בעולם הרוח; אך, אדם מוכרח להאמין באמיתותה של הרוח. הוא מוכרח להיות מסוגל לומר לעצמו שדיו המדפסת שבו משתמשים, זהה בכל מקום, מבחינה חומרית, בין אם הודפס ספר שכתובות בו אמיתות ובין אם הודפס עיתון שכתובים בו שקרים. במקרה השני, דיו המדפסת הוא באמת מיץ דובדבן בר ובמקרה הראשון הוא כמו זהב נוזלי. דברים שבעולם הפיסי זהים, שונים למדי בעולם הרוחי. כמובן, כאשר בני-אדם אינטליגנטיים בימינו שומעים את הטענה: 'דיו המדפסת יכול להיות זהב נוזלי או מיץ דובדבן בר', הם יאמרו לכם שאתם מדברים באופן 'מטפורי'. זוהי רק מטפורה! אך, המטפורי מוכרח להיעשות ממשות רוחית ואדם צריך להבין כיצד מטפורות נעשות רוחיות.

אתן לכם דוגמה – מקורה בהיסטוריה של המפלגה הסוציאל-דמוקרטית. קרוב לוודאי שלא חוויתם זאת באותה מידה כמו במדינה זו. בנקודה מסוימת, המפלגה התפצלה; בצד אחד היו אלה אשר הובלו על-ידי ברנשטיין – בהגיעו לסוגים שונים של פשרות עם מעמד-הביניים – ובצד השני, בהובלתו של בבל, היו הרדיקליים.¹²

¹² אדוארד ברנשטיין, 1850-1932, תיאורטיקן סוציאליסטי, סופר ופוליטיקאי. דחה מהפכות וייסד את הרוויזיוניזם כנתיב אבולוציוני מתון עבור הסוציאליזם בשנות התשעים של המאה התשע-עשרה. אוגוסט בבל, 1840-1913, מייסד-שותף של מפלגת העבודה הסוציאל-דמוקרטית עם ליבקנט בשנת 1869. סופר ופוליטיקאי.

בטוחני שנתקלתם בבבל בספרים. במקום מסוים בדרזדן, הייתה ועידה של מפלגה ובבל התרגז על האחרים ואמר שהוא הולך להכניס סדר סוציאלי-דמוקרטי. הוא נאם נאום זועף. במהלכו, הוא אמר: "ובכן, אם דבר זה או אחר קורה בצד השני, הוא כמו כינה אשר מתהלכת על הכבד שלי." עתה, כולם יאמרו שהכוונה מטפורית בלבד. כמובן שאין דבר כזה כמו כינה על הכבד! אך אז אפשר לשאול: למה להשתמש בביטוי כזה? מדוע מתאפשר לדבר במונחים אשר מציעים כינה שמתהלכת על הכבד שלכם? לרוב, מאוד לא נעים כאשר לבני-אדם יש כינים, מאוד לא נעים; למעשה, זוהי תחושה מצערת.

לא כל אדם בר-מזל כמו איש מסוים שתמיד הוציא כינים מראשו. פעם, מישהו שאל אותי: "הכינד אתה מיומן כל-כך ותמיד מצליח למצוא כינים?" הוא השיב: "זה קל. אם אני מפספס את הכינה שהצבתי לעצמי כמטרה, אז אני תמיד מוצא אחת אחרת לידה." זה לא קורה לכולנו להציב כינה אחת כמטרה, לפספס אותה, ובכל זאת לתפוס כינה אחרת שלידה!

באופן כללי, כאשר יש לבני-אדם כינים, זוהי תחושה לא נעימה, תחושה נוראית. אני זוכר מקרה שבו לימדתי ילדים ואחד מהם הובא אליי לאחר ששהה בחוץ. הוא ישב על סוגים שונים של ספסלים בעיר גדולה והוא התחיל לחוות כאבים נוראיים בעיניו. כולם תהו לאיזה רופא מומחה יש לקחת אותו כדי לרפאו מכאביו הנוראיים. אך אמרתי: "מדוע שלא תנסו ותמרחו משחה נגד כינים על הגבות שלכם?" אכן, התברר שהוא היה מלא כינים וברגע בו המשחה החלה לפעול, עיניו חדלו לדמוע. עתה, הייתם צריכים לראות עד כמה הנוכחים נראו עצובים – האם והדודה – כאשר הן גילו פתאום שהיו לו כינים. הרגשות שלהן היו עזים עד כדי כך שהיו להן השלכות על הכבד שלהן; היו להן כאבי-בטן. הן אמרו: "אלוהים, לילד שלנו יש כינים, איזה דבר נורא!" כאשר זה קרה, התחושה הייתה באמת כאילו היו להן כינים אשר התהלכו על הכבד שלהן.

במקרה של המפלגה הסוציאלי-דמוקרטית, לא היה מדובר על בני-אדם שיש להם כינים, אלא דווקא על בני-אדם מסוימים אשר עשו דברים שנראו נוראיים כל-כך, דוחים כל-כך, בעיני אחרים, שהתחושה הייתה זהה – זהה לזו אשר נחווה בזמנים מוקדמים יותר או עדיין נחווה במעמדים חברתיים מסוימים, ביחס למחשבה שלאדם יש כינים אשר מתהלכות על הכבד שלו. לכן, אתם יכולים לראות, בדרך שבה נוצר הביטוי, הוא תאם למציאות. ברם, לאחרונה, נעשה שימוש בביטויים הללו בדרך כזו אשר מתייחסת לעניינים רוחניים או סוגיות נפשיות. אך שוב, האדם היה מוכרח ליצור את אותם קשרים באופן מודע ומתוך רצון. אדם מוכרח באמת להיות מסוגל לחוות, לא רק את צלילו של המשפט, אלא את התחושה הממשית אשר נבעה ממנו.

הבה נאמר שמונח לפניי עיתון: את רוב הדברים אשר מודפסים בו מוכרח אני להרגיש כאילו דיו המדפסת היה איכשהו מיץ סולנום קטלני רעיל. אני תוהה: מה בני-אדם היו עושים אילו חוו זאת באמת בימים אלו? חישבו לרגע בכמה מיץ סולנום קטלני משתמשים כאשר, למשל, בני-אדם מדברים על אשמת המלחמה – אשמת המלחמה של גרמניה במלחמת העולם הראשונה או חפותה של גרמניה במלחמה –

והעובדה שבני-אדם, פשוט בשל השתייכותם לאומה זו או אחרת, חשים בנוח כאשר הם טוענים שהם חפים מפשע, בהשתמשם בסוגים שונים של טענות שקריות. הם חשים בנוח בעשותם זאת, אך לא מפני שמה שהם אומרים הוא אמת.

כך, בעולם בימינו, כיצד יכול אדם להגיע לרוח? בראש ובראשונה, הוא מוכרח לקבל החלטה נחושה, התחייבות עזה מאוד, להיות שונה מאוד מבני-הדור הללו – ועם זאת להסתדר עמם. כי, כמובן, לא יועיל לעמוד על במה ולהטיח עלבונות בבני-אדם. בדרך זו אחרת, אדם צריך למצוא דרך אל האמת. וזה קשה מאוד, כפי שהראיתי לכם היום.

היום היה עליי להציג דברים קשים כדי שתראו שאין זה קל להיכנס אל תוך עולם הרוח. אתם תראו שטוב להתמודד עם דברים קשים. בהמשך נגיע לדברים שהינם קלים, הדורשים פחות מאמץ. בפעם הבאה, אראה לכם את הדרך כולה אשר מובילה אל עולם הרוח.

הרצאה 3

פיתוח יושר בחשיבה

דורנאך, 7 ביולי 1923

בהרצאה הקודמת אמרתי לכם שהאנושות בת-דורנו אינה יכולה לדעת דבר מפני שחשיבתנו בימינו, אינה מובילה לידיעה ממשית. בזמנים קדומים יותר, נאמר לפני אלף או אלף וחמש מאות שנה, מי שרצה ללמוד דבר כלשהו, היה צריך לעבור התאמנות מיוחדת בחשיבה. בני-אדם לא האמינו שהם יכולים להבין דבר כלשהו מעולם הרוח עם חשיבתם היומיומית והרגילה ולכן לחשיבה בוצעה חניכה מסוג מסוים. כיום, לעומת זאת, אף לא שיטת חינוך אחת מהשיטות שאנו מקבלים, מאפשרת לנו לחנך את חשיבתנו בדרך ממשית כלשהי.

משמעות הדבר היא שאיננו מסוגלים לחשוב. אתן לכם דוגמה שקרוב לוודאי שראיתם בעיתון לפני ימים ספורים.¹³ היה מאמר על חלום נפוץ מאוד, חלום של התעופפות אשר חוזר על עצמו. כולנו יכולים להיזכר בחלומות של התעופפות, ריחוף או נפילה. חלומות כאלו מתרחשים לעתים קרובות זמן קצר לאחר ששכבנו במיטה. אבל, כולכם יודעים זאת. במאמר זה, הכותב, שהינו בקי רק בחשיבה מדעית-טבעית של ימינו, מנסה להסביר חלומות מהסוג הזה. תראו שסוג זה של חשיבה אינה מובילה לשום מקום בנושאים כאלו. הוא אומר: "חלום זה של התעופפות על-פי ד"ר ריצ'רד טראוגוט, נובע מהתכווצות של הגוף או שהוא מופעל על-ידיה." "מה בעצם אומר כאן הכותב? במה הוא מאמין? הוא חושב שבזמן ההירדמות, הגוף מתכווץ או מקבל עוויתות. אך, אני שואל אתכם: האם לא קרה לכם שהייתה לכם אותה התנסות בהיותכם ערים? ומתי זה קורה לכם? ככל שהדבר נוגע להתנסותי שלי, סוג זה של טלטלה או קפיצה פתאומיות מתרחש כאשר אתם פוחדים, כאשר אתם חווים משהו מבהיל או מפחיד שאתם חווים את אותו סוג של קפיצה או התכווצות גופנית. אותו הדבר יכול לקרות אם, הבה נאמר, אתם יוצאים לרחוב ואתם רואים אדם שחשבתם שהיה באמריקה. ברגע שבו אתם מבחינים בו, גופכם עובר טלטלה – מפני שאתם מופתעים. עתה, לא הייתם יכולים לדמיין לעצמכם שבהתחילכם עם מה שתואר עכשיו, הייתם חשים את עצמכם מתעופפים! הבעיה היא שבני-אדם יכולים להמציא סוגים שונים של אידיאות, אך האידיאות הללו אינן מתאימות במיוחד להתבוננות. המחשבות נראות מתאימות כל עוד אדם עורך ניסויים במעבדה עם חומר חסר-חיים; אך ברגע שבו אדם מנסה להסביר משהו ממשי, הן אינן תואמות עוד.

¹³ המאמר הופיע בעיתון Basler Nachrichten ב-5 ביולי 1923.

הבה נמשיך עם הכותב. הוא אומר: "הגורם להתכווצות זו טמון בהבדל של מתח השריר בשינה ובערות. במצב של ערות, ישנה זרימה מתמדת של אנרגיה ממערכת העצבים המרכזית אל השרירים." הוא מניח שבמצב של ערות ישנם זרמים חשמליים קבועים אשר זורמים בין השרירים והעצבים. "הזרמים החשמליים הללו יוצרים את מתח השריר אשר נחוץ לשמירה על איזון גופני שהפעולה ההדדית ההרמונית של התשרורת דורשת. בשינה, מתח שרירי זה נעלם ברובו. במהלך ההירדמות, הרפלקסיביות של עמוד-השדרה עולה ולכן השחרור של המתח השרירי או זווקא ההמרצה שתהליך זה מפעיל על עמוד-השדרה, מוביל בקלות לרפלקס עוויתי זה." כך, כנראה שבמערכת העצבים של חוט-השדרה ישנה המרצה רצופה אשר מעלה את המתח השרירי. הכותב ממשיך: "תחושות אחרות אשר קיימות באיברים שלנו, במיוחד תנועות העלייה והירידה של תשרורת החזה ובית-החזה, עשויות להשפיע אף באופן ישיר יותר על התפתחותה של תחושות אלו של התעופפות, ריחוף באוויר או שחייה במים." במילים אחרות, המתח השרירי עולה, בכוחו את הגוף במידה כזו שבסופו של דבר, בהיותנו שקועים בשינה, אנו חווים מצב שהינו דומה למצב של התעופפות באוויר או שחייה במים.

עתה, לאחר כל זאת, פשוט חישבו לאחור בהתנסותכם לאחור עד לזמן שבו הייתם חסרי-נשימה (מתנשפים) והחזה שלכם היה מתוח. האם אי פעם קרה לכם שהייתה לכם תחושה של שחייה במים – לא להזכיר תחושת ההתעופפות? להיפך, ברגעים כאלו אתם חשים את עצמכם כבדים במיוחד. בהמשך, המאמר מדבר על דברים אחרים. למשל, תשומת-הלב מופנית אל מידת הלחץ וההתנגדות שאנו חשים, בהיותנו ערים, על הגופים שלנו, היכן שהם שוכבים על משהו. אז, כנראה, כאשר אנו נרדמים, אנו נעשים מודעים לחוסר הלחץ וההתנגדות. אך באמת, רבותיי, זה לא הגיוני. ככלות הכול, בהיותנו ערים והולכים, אנו נתמכים רק על פני-שטח קטנים מאוד! אנו חשים שאנו הולכים על כפות רגלינו. כמובן, כאשר אנו יושבים, אנו נתמכים על פני-שטח גדולים יותר מאשר כפות רגלינו. אבל, גם אם הייתם מגדילים את פני-השטח של שני המקומות הללו היכן שהגוף יוצר מגע עם העולם החיצוני, זה עדיין לא משתווה לפני-השטח שאנו זקוקים להם בהיותנו שקועים בשינה. לכן, כפי שביכולתכם לראות, סוג זה של חשיבה באמת מוביל את האדם לאמירת שטויות. סוג זה של חשיבה הוא אשר נחשב עבור המדע בימינו. אותו מדען מספר לנו שהזרמים החשמליים בעצבים חזקים יותר בהיותנו שקועים בשינה; הם מפעילים גירויים על השרירים והם גורמים לתחושת התעופפות – כך שאדם מאמין שהוא מתעופף. או, הוא אומר לנו שהתמיכה נעלמת בהיותנו שקועים בשינה! אדם יכול בקושי להאמין במה שהוא ממשיך לומר, כי הוא מדבר על: "היעלמות ההתרשמות של לחץ והתנגדות, שבמצב של ערות נוכחים בכל חלקי הגוף אשר זקוקים לתמיכה..." אין להאמין בכך שהוא לא היה מצליח לקחת בחשבון שבשינה נעשה שימוש בפני-שטח גדולים הרבה יותר. אך, זה לא אכפת לו, מפני שהחשיבה המודרנית לעולם אינה מגיעה באמת להסברים ממשיים כלשהם או מבהירה את מה שבאמת קורה בלכתנו לישון.

עתה, הרשו לי להבהיר מה באמת קורה בלכתנו לישון. מזה תראו כיצד יכול אדם לרכוש באמת תובנה על העולם העילאי יותר, הרוחי. תחילה, אתאר לכם זאת בתמונה. זכרו שזו רק תמונה! הבה נניח שיש לכם כאן את גופו הפיסי של משהו (מצויר על הלוח). בתוכו, ישנו גוף אתרי, על-חושי – אותו אצייר בצבע צהוב. הוא ממלא את הגוף הפיסי והוא בלתי-נראה. בהיותנו שקועים בשינה, שני הגופים הללו נשארים במיטה. בהיותנו ערים, גם הגוף האסטרלי נמצא בתוך שני הגופים הללו – את הגוף האסטרלי אצייר בצבע אדום, כאן. בתוך הגוף האסטרלי, ישנו ה'אני', האיבר הרביעי – אותו אצייר בצבע סגול. זוהי, אם כן, הישות האנושית בהיותה ערה: גוף פיסי, גוף אתרי, גוף אסטרלי ו'אני' – כאשר האחד נמצא בתוך השני.

עתה, הבה נסתכל באדם שלנו השקוע בשינה: בהיותו שרוע במיטה, יש לו רק גוף פיסי וגוף אתרי (מרכז בציור). מחוצה להם נמצאים הגוף האסטרלי וה'אני' שלו (צד שמאל בציור). לכן, את מה ששרוע במיטה אפשר להשוות לצמח, כי גם לצמח יש גוף פיסי וגוף אתרי. אלמלא לצמח היה גוף אתרי, הוא היה אבן ואז הוא לא היה יכול לחיות ולא היה יכול לצמוח. לכן, מה ששרוע במיטה הוא כמו צמח – הצמח אינו חושב ומה ששרוע במיטה אינו חושב במובנה של חשיבה מודעת. אך, נכון גם שמחשבות נמצאות שם היכן-שהוא, כפי שכבר הסברתי לכם; ולפעמים, המחשבות הללו אפילו פיקחות יותר מאלו שאנו משתמשים בהן בהיותנו במודעות. ברם, אין שום מחשבות של שעות היום כמו אלו שאנו רגילים אליהן ובהיבט זה מה ששרוע במיטה הוא כמו צמח.

אבל, כאשר אנו מתארים את מה שחי מחוץ למה ששרוע במיטה, יש תחושה שאין לו גבולות. תוכלו להתחיל לקבל הסבר על כך אם תבחינו בכך שכאשר אתם עוזבים את גבולות גופכם, תודעתכם נעלמת. כאשר אתם שוהים בגופכם הפיסי, גודלו של גופכם האסטרלי צריך להיות כמו גודלו של גופכם הפיסי; אך, כאשר אתם עוזבים אותו, אז גופכם האסטרלי גדל לפתע – הוא מקבל ממדים ענקיים, מפני שהוא אינו כלול עוד בגוף הפיסי אשר מקטין אותו. ברגע שבו אתם נרדמים, ברגע שבו אתם יוצאים מתוך גופכם הפיסי, אתם חשים כאילו גדלתם יותר.

עתה, הבה נאמר שאתם שותים כוס של איזשהו משקה. אני חושב שמוטב שלא אדבר על כוס של משקה אלכוהולי אחרת תתפשט השמועה שאני מדבר בעד אלכוהול. כידוע לכם, בימים אלו זהו עניין לא נעים בשוויץ. לכן, הבה נאמר שאתם שותים כוס מים עם מעט מיץ פטל. אם תמזגו מעט מיץ פטל בכוס מים, תוכלו לטעום את מיץ הפטל די בקלות. ברם, אם במקום כוס תיקחו דלי קטן שתכולתו כתכולתם של חמישה בקבוקי מים ואם תמזגו בו את אותה כמות של מיץ פטל שמזגתם בכוס שלכם, מיץ הפטל יהיה מדולל – בהתפזרו בכמות גדולה יותר של מים. את טעם הפטל תרגישו הרבה פחות. בהיותי ילד, גדלתי סמוך ליקב. היו בו מרתפים גדולים עם חביות של ארבע מאות דליי יין. אילו היינו ממלאים אחת מהחביות הללו במים במקום ביין והיינו מוסיפים מעט מיץ פטל ומערבבים, הייתם יכולים לשתות את המים בלי

להבחין בכך שיש בהם מיץ פטל. זה ברור, אני בטוח בכך. עתה, רבותי, כל עוד הגוף האסטרלי קטן כמו הגוף הפיסי, זה כמו מיץ הפטל בכוס מים; גופכם האסטרלי מתפשט רק בגבולות גופכם הפיסי. אך, כאשר אתם עוזבים את הגוף הפיסי בשינה, הוא אינו כולל עוד בתוכו את הגוף האסטרלי. הגוף האסטרלי מתפשט החוצה, בדיוק כפי שמיץ הפטל מתפשט בתוך ארבע מאות דליי מים. לכן, בגופכם האסטרלי, אין לכם שום תודעה. התודעה נוצרת מעצם העובדה שהגוף האסטרלי מכווץ או מצומצם.

הרי לכם הסבר אמיתי על מה שלמעשה קורה בלכתכם לישון. כל עוד אנו ערים, גופנו האסטרלי נמצא באצבעות ובבהונות שלנו, בכל השרירים שלנו. כאשר אנו חשים את הגוף האסטרלי בשרירים שלנו, יש לנו תחושה שאנו תלויים בגופנו הפיסי. הגוף הפיסי כבד. אנו חשים את כבדות הגוף הפיסי. ברגע שבו אנו עוזבים את הגוף הפיסי, אנו משאירים מאחור את הכבדות שלו. ברגע קצר זה, לפני שהתודעה נעלמה לחלוטין בשינה, איננו חשים עוד את הכבדות. איננו חשים שאנו נופלים, כי למעשה אנו מתרוממים; אנו דווקא חשים שאנו מרחפים באוויר. תחושה זו של לא להיות כבול לגוף פיסי, תחושה זו של התפשטות, אותה אנו חווים כהתעופפות באוויר או שחייה במים. אנו יכולים לחוש את עצמנו נעים באופן חופשי עד שהתודעה נעלמת ואנו נרדמים לגמרי. בניגוד למה שתואר עתה, כל מה שמדען טבע יכול לומר הוא: השרירים שלנו מקבלים עוויתות. וכידוע לכם, כאשר השרירים שלנו מקבלים עוויתות, אנו מרגישים אותם יותר מאשר בדרך-כלל וכאשר זה קורה, זה לא גורם לנו לחוש שאנו מתעופפים – להיפך, זה קורה כאשר אנו חשים בקושי כבולים לפיסי. דוגמה נוספת היא שכאשר מישהו מופתע – וואו! – פיו נפער. זה מפני שאז הוא קשור מאוד לשרירים שלו עד כדי כך שהוא אינו יכול עוד לשלוט בהם. ההתנסויות של אדם ששריריו מקבלים בפתאומיות עוויתות או מאבדים שליטה הן ההופכיות של אלו אשר שולטות בלכתנו לישון. בלכתנו לישון, אנו משאירים את השרירים שלנו מאחור; לכן, לא תיתכן התכווצות של השרירים. כאשר אנו שוכבים ונחים על פני-שטח גדולים יותר מאלו של גופינו, ישנה דווקא הרפיה של השרירים. איננו צריכים להחזיק בשרירים שלנו באמצעות גופנו האסטרלי. הם נעשים רפויים, הם לא נעשים מתוחים יותר. היות שאיננו צריכים עוד להשפיע עליהם, אנו מאמינים שהשתחררנו מהשרירים שלנו ולכן אנו מתעופפים עם גופנו האסטרלי הקל יותר.

עתה, חישובו לרגע על מה שאמרתי לכם בפעם הקודמת על ללמוד לחשוב בדרך הופכית לחשיבה היומיומית שלנו. כאן אתם יכולים לראות כיצד החשיבה היומיומית בימינו, כאשר מנסים להסביר את הישות האנושית, מסתיימת בהיפך של האמת. לכן, הדבר הראשון שעליכם לעשות הוא לחשוב כהלכה – שמשמעותו היא באמת להיות מסוגל לחשוב את ההיפך של מה שנכון בעולם הפיסי.

בני-אדם איבדו את ההרגל לחשוב כהלכה. הם אינם יכולים עוד לחשוב בדרך כזו כך שיוכלו להגיע אל עולם הרוח באמצעות החשיבה.

כיום, ישנם בני-אדם רבים אשר דוברים את שפתנו ושפה זו כוללת את המילה 'רוח' ולכן הם משתמשים בה. הבעיה היא שאין להם עוד תמונה ממשית כלשהי של משמעות המילה 'רוח'. הם יכולים ליצור תמונות מנטליות רק של דברים פיסיים. אבל, אם ברצוננו לחשוב על הרוח, אנו מגיעים למשהו שאין לו מאפיינים פיסיים ולכן למשהו שאינכם יכולים לקלוט בעולם הפיסי. אך, החשיבה בימינו נגועה עד כדי כך שבני-אדם רוצים לראות את עולם הרוח בדרך פיסית. כתוצאה מכך, הם נעשים מה שאנו מכנים 'ספיריטיסטים'. הם אומרים לעצמם: אם גוף פיסי יכול להיזיז שולחן, העובדה שאני יכול לעשות זאת, משמעה שאני קיים. אז, הם ממשיכים: אם הרוח קיימת, גם היא מוכרחה להיות מסוגלת להיזיז שולחן. כך נולד הנוהג של 'הקשה בשולחן'. בני-אדם מסתמכים על הקשה בשולחן לשם קליטת אותות מעולם הרוח. זה מפני שחשיבתם נעשתה מפותלת או מעוותת. חשיבתם מטריאליסטית מטבעה. היא אומרת: מוכרחה אני להשיג את הרוח, אך מוכרחה אני לקבלו בתחפושת פיסית. הספיריטיזם הוא התפיסה המטריאליסטית ביותר וחשוב מאוד להבין זאת.

עתה, יתכן שמישהו יאמר: אבל, הייתי נוכח היכן שבני-אדם ישבו סביב שולחן ושילבו ידיים בשרשרת. השולחן החל לזוז ולקפוץ מסביב והתרחשו עוד סוגים שונים של דברים. העובדות החיצוניות נכונות. אפשר לשבת סביב שולחן, ליצור שרשרת של ידיים ובנקודה מסוימת השולחן יתחיל לזוז. אך, זהו המקרה כאשר תנועה קטנה כלשהי מניעה בדרך מסוימת תנועה גדולה יותר. אם יש לנו רכבת עם קטר ומהנדס, נהג הקטר לא יוצא מתא המנוע שלו וניגש אל קצה הרכבת ומתחיל לדחוף אותה כאשר ברצונו להתחיל בנסיעה. לאמיתו של דבר, הוא לא יהיה מסוגל לעשות זאת. בדרך הזאת, הוא לעולם לא יהיה מסוגל להביא את הרכבת להירות גבוהה. כידוע לכם, המהנדס מתחיל בנסיעה אטית מאוד ובמהרה הרכבת מגבירה מהירות ומושכת קרונות רבים. מדוע? כי הקשרים נעשו כהלכה כך שהרכבת תוכל לנסוע. בדרך זו, מבחינה פיסית, תנועה אטית מאוד מניעה תנועה מהירה יותר.

זהו המקרה בתהליך הפיסי הטהור של בני-אדם יוצרים שרשרת של ידיים סביב שולחן. אז, הם מתחילים לנענע את ידיהם באיטיות והנה, ראו! מהתנועות הקטנות הללו נוצרת תנועה גדולה יותר. תנועה זו מועברת במישור החומרי. אך, באמת זהו מאורע פיסי רגיל מאוד.

עתה, אם בקרב הנוכחים בהקשה בשולחן ישנו אדם שיש לו מחשבות כלשהן בתת-מודע שלו, אז המחשבות הללו מתורגמות לנענוע קצות האצבעות, בגורמן תגובה אשר יוצרת אותיות שאנו יכולים לקרוא. ברם, מה שאנו קוראים כתשובה במקרים כאלו, היה תמיד נוכח היכן-שהוא בתת-מודע של אחד האנשים שם. זה נכון, לא חשוב כמה פיקחות התשובות נראות. הסברתי לכם שכאשר אדם נכנס אל תוך התת-מודע, הוא נכנס אל תוך משהו עמוק הרבה יותר מאשר תודעתו הרגילה. אפשר לראות זאת בנוהג ההקשה בשולחן. אף-על-פי-כן, העובדה שבני-אדם פונים לספיריטיזם היא הוכחה לכוחותיו של המטריאליזם בתקופתנו.

החשיבה הרגילה אינה יכולה להביאנו להסבר אמיתי כלשהו של מה שהישות האנושית מהווה. זה היה ברור מהמאמר בעיתון שהזכרתי כאן היום, בו נעשה ניסיון פשוט להסביר חלום של התעופפות. כתב המאמר מסביר זאת בדיוק בדרך ההופכית שבה יש להסבירו. נראה שבני-אדם אינם מסוגלים עוד לחקור דברים אשר מעוררים עניין ממשי. לעתים קרובות, דיברתי בפניכם על חלומות. הרשו לי לחזור על עובדות חשובות ספורות.

הבה נאמר שמישהו חולם שהוא בבאזל, באחת הכיכרות. פתאום – בחלומות, הכול אפשרי – הוא מוצא את עצמו עומד מול גדר.

לגדר יש כלונסאות: כאן אחד, שם אחר; וכאן, אחד חסר ויש רווח; לאחר מכן כלונס ורווח נוסף. עתה, הוא חולם שהוא רוצה לקפוץ מעל לגדר והוא נדקר מאחד הכלונסאות, וזה כואב – כואב עד כדי כך שהוא מתעורר ורואה שהוא לא נדקר, אלא שיש לו כאב-שיניים נוראי. יש לו כאב-שיניים והוא מעיר אותו. חסרה לו שן בלסת העליונה וחסרה לו שן נוספת וזה מה שהוא ראה בתמונת החלום שלו ככלונסאות חסרות בגדר. הייתה התאמה מדויקת ללסת העליונה שלו והשיניים החסרות. לאחר מכן, הוא נוגע באחת השיניים שלו והוא מגלה את השן אשר כואבת לו. יש חור וזה כואב. אפשר בהחלט לחלום חלום כזה.

מה באמת קורה כאן? למעשה, פרשה זו כולה התנהלה בחיי-הערות של החולם. אתם באמת יכולים לומר: כל עוד הייתי שקוע בשינה, הייתי מאושר; לא הרגשתי את כאב-השיניים הנוראי שלי. מדוע לא? מפני שהגוף האסטרלי שהה מחוץ לגוף הפיסי והגוף האתרי לא מרגיש את כאב-השיניים. אתם יכולים להכות באבן ככל שרק תרצו ואפילו לנתץ אותה לחלקים קטנים, האבן לכשעצמה לא תחוש זאת. אתם יכולים לקטוף צמח והצמח לא ירגיש זאת, כי אין לו גוף אסטרלי – יש לו גוף אתרי בלבד. מהר מאוד, הייתם מפסיקים לקטוף ורדים ופרחים אחרים בשדות, אם הצמחים היו לוחשים כמו נחשים כי זה מכאיב להם. ברם, זה לא מכאיב לצמח, והישות האנושית, בהיותה שקועה בשינה, היא כמו צמח. כל עוד אנו שקועים בשינה, השן לא כואבת. אך, כאשר הגוף האסטרלי חוזר אל תוך הגוף הפיסי, ברגע שבו זה קורה, אנו 'מאכלסים' את השיניים שלנו. אז, הגוף האסטרלי נמצא בשיניים. רק כאשר אנו נמצאים באופן מלא בגופנו, אנו מרגישים את מה שכואב לגופנו. כאשר איננו לגמרי בתוך גופנו, מה שכואב, מופיע בפנינו כאובייקט חיצוני.

לדוגמה, נאמר שאני מדליק גפרור: בהסתכלי בו מבחוץ, אראה אותו בוער. אך, אם איכשהו חייתי בתוך אותו גפרור עם גופי האסטרלי המודע, לא הייתי רואה אותו רק באופן חיצוני. הייתי חש אותו ככאב! במקרה של השיניים, עד שאני לגמרי בתוך גופי, כאשר אני נכנס לתוכו, אני חש אותן כאילו היו אובייקטים חיצוניים ולכן אני יוצר לעצמי תמונה חיצונית שלהן שבדרך מסוימת מזכירה היבט מסוים שלהן. היות שאיני יכול ליצור את התמונה הנכונה שהייתי יכול ליצור באמצעות מדע הרוח, אני יוצר תמונה של שורת כלונסאות במקום שורה של שיניים. היכן שיש רווחים בשורת השיניים שלי, יש רווחים בשורת

הכלונסאות. כפי שאתם יכולים לראות, כתוצאה מהתמונה המבולבלת אשר עולה כתוצאה מזה שהגוף האסטרלי אינו לגמרי בתוך הגוף הפיסי, ישנה שגיאה. כי, כאשר אנו שקועים בשינה, אנו נמצאים מחוץ לגופינו, הפנימי מפורש כחיצוני. עלה בידי לחקור מה קורה במקרים כאלו, בהתבונני בילדים קטנים בעודי מלמד אותם. עדיין אין להם שום תחושה ביחס לשימוש הנכון בדיבור ולעתים קרובות הייתי נתקל בילד שרק למד לכתוב Zahn, שן בגרמנית, כותב במקומה Zaun, גדר בגרמנית. לילד כזה יש לומר שזה שגוי, שזו טעות. איכשהו, הילד פחד להיכנס אל תוך גופו – לא פחד לעזוב אותו, אלא להיכנס לתוכו. מצב זה אינו יוצר חלום של התעופפות, אלא חלום איום ונורא, חלום-בלהות. לילד יש חלום-בלהות ואיכשהו הוא מבטא זאת בצורה של חלום הגדר. יש קשר בין השימוש השגוי של הילד במילים ובתמונות החלום. תמונות החלום מתהוות באמצעות מילים. תמיד ישנם קשרים מילוליים. הם מסייעים לנו לראות בצורה ברורה יותר את אשר מתרחש באמת.

האיש שאליו התייחסתי קודם – ריצ'רד טראוגוט – כתב רבות על חלומות. רוב הדברים אבסורדיים כמו מה שהוא כתב על חלום ההתעופפות.¹⁴ כאשר הוא מדבר, בהיותו מצויד במדע הרגיל, הוא אומר בדיוק את ההיפך של מה שלמעשה קורה. הוא אינו מבין שהיות שהגוף האסטרלי גדל בעוזבו את הגוף הפיסי, הוא קולט את עצמו מתעופף וכאשר נכפה עליו להתכווץ בהיכנסו חזרה לתוכו, הוא רואה את עצמו כמישהו (או משהו) שאיכשהו מכווץ. השרירים נמתחים בגורמם חלום של חרדה. חלום החרדה מתרחש בדיוק כאשר כותב המאמר טוען שצריך להיות חלום של התעופפות. יתכנו גם חלומות של חרדה, כאשר תהליך ההירדמות אינו מתקדם כהלכה. למשל, הבה נאמר שאתם שוכבים במיטה ויש לכם תחושה שמישהו חונק אתכם. זה יכול לקרות בהיותכם בתהליך הירדמות והיכן-שהוא ישנה הפרעה כזו שאינה מאפשרת לכם להירדם, אבל אתם בכל זאת מנסים להירדם. אתם נכנסים ויוצאים לסירוגין מהשינה ובלתי-אפשרי עבורכם לחזור אל תוך גופכם כהלכה, כי אתם עדיין עייפים. אפשר לחוש זאת כתחושת חנק, מפני שהגוף האסטרלי מוחזק בדרך מסוימת והוא אינו יכול להיכנס באופן הנכון. ביודעכם דבר מסוג זה, ביכולתכם להסביר את כל הנושאים הללו בצורה הרבה יותר טובה.

דברים אלו מביאים אותנו לעובדה שנחוץ דבר אחד נוסף, אם ברצוננו באמת לדעת את עולם הרוח. אדם מוכרח להיות ברור לחלוטין ביחס לעובדה שהגוף הפיסי אינו מעורב כאן. הוא מוכרח להיות מסוגל לחיות רק בגוף האסטרלי, בדרך כזו אשר אינה מערבת כלל את הגוף הפיסי. אם אדם רוצה לדעת את עולם הרוח, מוכרח הוא ליצור בתוך עצמו מצב דמוי-שינה. בחיים הרגילים זה קורה רק כאשר אדם יוצא מתוך גופו הפיסי, אשר נראה מבחינה חיצונית כמו במצב של שינה. אך, כפי שהזכרתי בדוגמה שלי על מיץ הפטל בחביות המים הגדולות, בשינה הגוף האסטרלי נעשה בדרך-כלל ענקי ומוכרחים לא לאפשר זאת. הגוף

¹⁴ למשל, החלום בראייה פסיכולוגית ותרבותית-היסטורית, ורצבוג, 1913.

האסטרלי מוכרח להיות מוחזק באמצעות מאמץ פנימי של גוף אחר. אל תחשבו עתה על הגוף האסטרלי וה'אני' האנושי, פשוט חישבו שוב על תמונת טיפות מיץ הפטל. צרו בתוכם תמונה חיה של כוס מים עם טיפה אחת של מיץ פטל בתוכה. מיץ הפטל מתפשט במים בגבולות הכוס, אך עדיין אפשר לקלוט את טעמו. אך, אם תניחו מיכל גדול פי מאה אלף יותר מהכוס, אז לא תהיו מסוגלים לקלוט משהו מטעמו של המיץ ואפשר להשוות זאת להתנסות הפנימית הרגילה שלנו בשינה. עתה, דמיינו לעצמכם לרגע שטיפה זו של מיץ פטל מקבלת אופי שובבי. אני מכניס את הטיפה השובבנית הזאת לתוך חבית אשר מכילה ארבע מאות דליי מים; יש לה מזג חם והיא אומרת לעצמה: לא ארשה לעצמי להתערבב בכל המים הללו, אשאר כפי שאני. אילו זה היה קורה, אז הייתה ברשותכם חבית ענקית עם טיפה אחת של מיץ פטל בתוכה; ואם הייתם מגיעים לטיפה הזאת עם קצה לשונכם, אם עברתם דרך כל אותם מים עד לנקודה המדויקת שבה מיץ הפטל שמר על הווייתו, אז הייתם טועמים את מתיקותה של אותה טיפה יחידה.

עלי להדגיש שאני מדבר רק באופן מטפורי על מיץ הפטל עם אופיו השובבי. לפעמים, יריבי האנתרופוסופיה יכולים להיות מצחיקים. פעם, היה מאמר בעיתון בהמבורג שבו גידפו את האנתרופוסופיה מכל כיוון אפשרי; ושם, זה נכון, נראיתי כמו שד או שטן ובאותו מקרה הכוונה הייתה רצינית מאוד, כאילו לא הייתי רק שד, אלא כשליח עצמו של השטן – כאילו השטן עצמו בא לעולם. אם נחזור לתמונה שמסרתי לכם, טיפת מיץ הפטל הינה רק שד של השטן בה במידה שהיא יכולה לשמור עצמה קטנה למדע כאשר מכניסים אותה לתוך מים.

במקרה של הגוף האסטרלי, הוא יכול להישאר, בעוזבו את הגוף הפיסי, קטן באותם ממדים שיש לו בהימצאו בתוך הגוף הפיסי; אך, הוא יכול לפתח כוחות אשר נחוצים כדי לעשות זאת רק על-ידי כך שלומדים לחשוב מחשבות חדות, מושחזות היטב. אמרתי לכם שאנו מוכרחים לפתח חשיבה עצמאית. חשיבה עצמאית זו חזקה הרבה יותר מאשר החשיבה הרפה שיש לרוב בני-האדם.

הדרישה הראשונה לרכישת ידיעה של עולם הרוח היא חשיבה חדשה ומושחזת היטב. הדרישה השנייה היא היכולת לחשוב לאחור. העולם הפיסי החיצוני מתקדם קדימה ולכן יש ללמוד לחשוב לאחור. זה מחזק את חשיבתו של האדם. מוכרח הוא ללמוד את אותה אמת שסיפרתי לכם עליה בפעם הקודמת: החלק גדול יותר מהשלם. שוב, זה משהו אשר סותר את מה שהעולם הפיסי מציין; אך, אם אדם יצליח לעשות זאת, הרי שהוא יוכל להיכנס אל תוך עולם הרוח. כל הדברים הללו שהזכרתי גורמים לגוף האסטרלי להישאר קטן בממדיו על אף העובדה שהוא לא נמצא בגוף הפיסי – כך שהוא לא סתם זורם אל תוך הים האסטרלי המשותף.

כל הדרישות הללו תואמות זו לזו, אך מוכרחים אתם להקפיד על כך שכל הדברים הללו יילקחו באותה התפכחות ואותה גישה מדעית שעמן העולם הפיסי נבחן בדרך-כלל. ברגע שבו נכנסו אל תחום הדמיון, הרי שסיימנו עם המדע. אל לנו לאפשר לגישה הברורה והמוגדרת שלנו לפנות אל הדמיון.

הבה ניקח את המקרה שבו לאדם יש כאב בבוהן הגדולה של רגלו. אתם חשים את הכאב הזה דרך גופכם האסטרלי. אם היה לנו רק גוף פיסי, לא היינו חשים בכאב; באופן דומה, אם היה לנו רק גוף אתרי, לא היינו חשים בכאב. אלמלא זה היה נכון, הצמח היה צורח כאשר הוא נקטף! אבל, אנו צורחים כאשר יש לנו כאב בבוהן הגדולה של הרגל – כמובן, איננו צורחים, אך אתם יודעים למה אני מתכוון. כולנו רוצים להרעיש כאשר אנו חווים כאב מהסוג הזה. מדוע כך הדבר?

גופנו האסטרלי פרוש על-פני גופנו הפיסי כולו; וכאשר גופנו האסטרלי מגיע לנקודה שבה משהו בבוהן הגדולה של רגלנו אינו תקין, הדבר מובא אל המוח על-ידי הגוף האסטרלי ואז יש לנו תמונה מנטלית של הכאב שלנו. אבל, נניח שלמישהו יש מוח חולה שאינו מאפשר לו לקלוט את הכאב בבוהן הגדולה של רגלו באותה נקודה במוח היכן שהוא בדרך-כלל מורגש. אדם צריך מקום בריא במוחו כדי שיתאפשר לו לקלוט את הכאב בבוהן הגדולה של הרגל. בהנחה שנקודה זו במוח חולה ובזוכרנו את אשר אמרתי לכם – שהן הנפש והן הגוף האסטרלי אינם יכולים לחלות – הכאב אינו יכול להיקלט. בתנאים הללו, מה בעצם קורה? המקום המסוים במוחו הפיסי של האינדיבידואל, חולה, אך זה עדיין משאיר את ההיבט האתרי של המוח. ההיבט האתרי של המוח אשר נשאר, לא נתמך על-ידי החלק הפיסי ולכן, ביכולתנו לשאול: מה יעשה הגוף האתרי במקרה כזה? הגוף האתרי עושה הרבה מאוד מהבוהן הגדולה של הרגל; לא רק שהוא מבחין בו, הוא עושה ממנו הר. הכאב של הגוף האתרי יופיע בפנינו כישויות קטנות, ישויות קטנות מטפסות על הרים, שמושכן בהר זה. כך, יש לנו כאן את הבוהן הגדולה של הרגל מועברת לתמונה מרחבית, למרחב גדול – רק מפני שהמוח חולה. אם זה היה קורה לכם, הייתם נשבעים שהר עומד מולכם. במציאות, ההר הזה הוא רק הבוהן הגדולה של רגלכם וברור שזו אשליה. חשוב מאוד שאדם, בחדרו אל תוך עולם הרוח, יישמר מאשלויות חולות כאלו, אחרת הוא עלול לשקוע בדמיון מוחלט. כיצד יכולים אנו להימנע מהאשלויות הללו? הדבר צריך להתבצע באמצעות חניכה ממשית. מוכרחים אנו ללמוד מה יכול לקרות כאשר הגוף הפיסי נעשה חולה בדרך כלשהי, כך שלא נתבלבל כאשר התגלויות פיסיות גרידא מופיעות כהתרחשויות רוחיות ממשיות! זוהי הסיבה לכך שאנו מוכרחים ללמוד לחשוב חשיבה פעילה אמיתית, חשיבה לאחור, חשיבה כמו זו שתיארתי בפעם הקודמת – חשיבה שונה מאוד מחשיבתנו הרגילה בעולם הפיסי. בדרך זו, אדם יהיה מוגן מפני אשלויות והוא יזהה את המקור הפיסי של מה שתיארנו זה עתה. בזמנים מוקדמים יותר, בני-אדם עברו הכנה כדי לחזור בבטחה אל תוך עולם הרוח. הייתה שיטה ממשית או אמנות של הכנה אשר כונתה דיאלקטיקה. משמעות הדבר הייתה שבני-אדם היו באמת מוכרחים לחשוב. בימינו, אם מישהו היה אומר לבני-אדם שקודם הם מוכרחים ללמוד לחשוב, הם היו תולשים את שערות ראשנו – כי, כולם משוכנעים שהם כבר יודעים לחשוב. אך, אם אדם יסתכל לאחור בזמנים קדומים, זה למעשה נכון שהייתה חניכה ממשית של החשיבה או דיאלקטיקה. אדם היה מוכרח להיות מסוגל לחשוב הן קדימה והן לאחור, והוא היה מוכרח להיות מסוגל ליצור מושגים באופן הנכון.

אנו יכולים לשאול: כיצד התבצעה ההתאמנות הזאת? היא התבצעה באמצעות פעילות הדיבור ובאותו זמן שבו אדם דיבר, הוא למד לחשוב. זה עתה, נתתי לכם דוגמה לכך, כאשר דיברתי על ילדים שקודם לומדים לדבר ואז לומדים לחשוב. אך, כמובן, חשיבה כזו, בהתחלה, היא חשיבה לגמרי ילדותית. בימינו, חשיבה ילדותית זו נשמרת על-ידי בני-אדם לאורך חייהם, אף על פי שהיא חסרת-ערך עבור המשך החיים. אם אדם היה ממשיך ללמוד לחשוב באמצעות דיבור בדרך הזאת, אז היה עליו להבטיח שעם כל שאיפה-פנימה וכל נשיפה-החוצה, האוויר זורם כהלכה פנימה והחוצה, כי דיבור נכון קשור לנשימה נכונה. כדי שהדיבור יהיה קשור באופן הנכון לתהליך הנשימה, האוויר מוכרח להיכנס פנימה ולצאת החוצה באופן הנכון.

הרבה מאוד תלוי בכך שהאדם יעבור הכנה לדיבור נכון, כי דיבור נכון מכין את האדם לנשימה נכונה. מי שיודע לנשום כהלכה, יודע גם לדבר במשך זמן רב בלי להתעייף. באמצעות אומנות הדיאלקטיקה, אדם למד פעם לדבר ולנשום כהלכה ולכן לחשוב כהלכה. ברם, בימים אלו, בני-אדם אינם יכולים עוד לחשוב כהלכה, כי נשימתם ממשיכה להתנגש באיבר הנשימה שלהם בכל רגע ורגע. פשוט הקשיבו לאנשי אקדמיה מסוימים בעודם מדברים. ראשית, באופן כללי הם אינם מדברים הרבה; הם בדרך-כלל קוראים והם משתמשים בעיניהם כתמיכה לכך. אך, אם תקשיבו לאיש אקדמיה מדבר, הדיבור ברובו הוא כאילו שהאדם לוקה בקוצר-נשימה. הדבר הוא כאילו הוא מתנגש ללא הרף בגופו שלו.

זוהי הסיבה לכך שכל דבר אשר נאמר, הופך לתמונה של הגוף הפיסי. בין אם לאדם יש נקודה חולה במוחו וכתוצאה מכך יוצר הר עם רוחות-הרים מתוך בוהן גדולה כואבת ובין אם אדם ממשיך להתנגש בעצמו עם נשימתו שלו בכל עת שהוא חושב, עם התוצאה שחשיבה אמיתית אינה יכולה להופיע – הכול אותו דבר. היות שנשימתכם מתנגשת ללא הרף בגופכם הפיסי, אתם תקלטו את העולם כולו כתופעה פיסי. עתה, מהו באמת מקורו של מטריאליזם זה? המטריאליזם נובע משתי עובדות: בני-אדם אינם יודעים לחשוב כהלכה והם אינם נושפים החוצה באופן הנכון. נראה להם שהעולם כולו בנוי מלחצים ודחפים – שיש להם בתוכם – כי הם לא עברו הכנה באמצעות חשיבה נכונה. לכן, הם יכולים לומר: אדם הינו מטריאליסט מפני שהוא אינו יכול לצאת מתוך עצמו; באופן פנימי, הוא ממשיך להתנגש בעצמו.

הבה נחזור לרגע למר טראוגוט. מה שהוא באמת צריך לומר הוא שחלום ההתעופפות נגרם כתוצאה מהעובדה שאנו יוצאים מתוך עצמנו והגוף האסטרלי מתחיל לגדול ולהתפשט. ברם, הוא לא משלים זאת. הוא חושב, אכן הוא חושב הרבה מאוד. מה קורה כאשר מישוה רוצה לחשוב ולחשוב עוד, כאשר למעשה הוא אינו מסוגל לעשות זאת? מה באמת קורה? ראשית, תראו אותו מקמט את מצחו ואם זה לא יעזור, הוא יחבוט במצחו ועל-ידי כך ימתח את שריריו ואז הוא ימתח אותם עוד והוא עשוי לחבוט בו עצמו שוב כך ששריריו יהיו מתוחים באמת. מה באמת עושה מר טראוגוט כאשר הוא חושב על חלומות? במקום להסתכל בדברים כפי שהם באמת, הוא מותח את שריריו ומה שהוא מגלה הוא מה שהוא עצמו עושה – מתיחת

שרירים. פענחתי זאת, הוא אומר: החלום נגרם על-ידי מתיחת שרירים! הוא מבלבל בין הניסיון שלו לחשוב על חלומות והמציאות. כולנו יכולים ללמוד משהו ממר טראוגוט. אנו יכולים ללמוד על מה שקורה לו בעודו חושב על דברים ובעודכם קוראים את הסיפור. מה קורה כיום בקוראנו את מה שבני-אדם מדפיסים הוא מה שאנו לומדים שהם מדמיינים לעצמם שהוא אמיתי. כיום, בכל פעם שאנו קוראים עיתון, עלינו לומר שאנו באמת לומדים מעט מאוד על המתרחש באמת בעולם, אך אנו כן לומדים את מה שבני-האדם אשר יושבים בחדרי העריכה היו רוצים שיתרחש בעולם.

אותו דבר נכון לגבי המדע המטריאליסטי של ימינו. באמצעותו לא תלמדו מה העולם מהווה; אתם דווקא תלמדו את מה שפרופסורים מטריאליסטיים חושבים על העולם. אם תחזרו את הדברים הללו מעט יותר, תראו שלאנתרופוסופיה אין שום כוונה להשלות את העולם, אלא למעשה היא רוצה להציב את היושר במקומן של מרמה ואשליה, ובמקום מה שהינו לעתים קרובות שקרי, לעתים קרובות מאוד באופן מודע. מהדיון הזה, אתם יכולים לראות שהיושר, היושר הפנימי, הוא התכונה הרביעית אשר מוכרחה להיות נוכחת אם ברצוננו להיות מסוגלים להגיע אל עולם הרוח. אם תתבוננו בעולם בדרך הזאת, אתם תראו שיש מעט מאוד יושר בעולם, ואין זה מפתיע שהמדע אינו יכול לראות הרבה ממנו.

לכן, ראינו את ארבע התכונות אשר נחוצות: חשיבה עצמאית, חשיבה שאינה קשורה לעולם החיצוני, חשיבה שאיכותה שונה לחלוטין מהעולם הפיסי וחשיבה מתוך יושר.

בפעם הבאה, נבחן מאפיינים נוספים.

הרצאה 4

ללמוד לחיות בעולם החיצוני באופן הנכון

דורנאך, 18 ביולי 1923

מהשאלות אשר נשאלו לאחרונה, עדיין תלויות ועומדות שאלות רבות, אך אקשור אחדות מהן לנושא האחרון של חלומות. נתחיל בשאלה אשר שברה את ראשם של מלומדים רבים וזוהי שאלת זנב הלטאה. כידוע לכם, כאשר אנו רואים אחת מהלטאות הגדולות ותופסים אותה מהזנב, הזנב מתנתק. לאמיתו של דבר, קשה מאוד לתפוס לטאות כאלו כי כאשר הזנב מתנתק, הלטאה בורחת בשמחה בלי הזנב שלה. הזנב נראה שביר ומדענים מנסים לקבוע אם הזנב באמת מתנתק או שאיכשהו זה משהו שבעל-החיים משאיר מאחור. המדע המודרני מתקדם בדרך מטריאליסטית ולכן נוטה להניח שלבעל-החיים פשוט יש שרירים חלשים באותו אזור של הזנב והשרירים הללו פשוט אינם יכולים להחזיק מעמד מהמתח שהוא עלול להילכד.

אך, ישנה עובדה שבקושי מבחינים בה וממעיטים בערכה, והיא שכאשר הלטאה נלכדת ונשמרת בשבי במשך זמן רב, היא מאבדת את היכולת להיפטר מהזנב שלה. הדבר הוא כאילו הזנב נעשה חזק יותר ולכן קשה לו, במידה הולכת וגוברת, להתנתק. הדבר המוזר הוא שכאשר הלטאה נמצאת בטבע, היא משחררת את הזנב בקלות, וכאשר היא נמצאת בשבי, היא ממשיכה להחזיק בו. מה באמת מתרחש כאן?

אתם רואים, בני-אדם מפנים את מחשבותיהם אל התשרורת שמסביב לזנב, במקום לבחון את כל העובדות, עובדות אשר נותנות בקלות רבה את התשובה לשאלה: מדוע הלטאה בשבי לא משחררת את הזנב שלה? הראיה החסרה היא שכאשר מנסים ללכוד בעל-חיים בטבע, הוא פוחד, כי הוא לא רגיל להילכד ולמעשה יתכן שזו הפעם הראשונה שזו קורה לו. בפעם הראשונה שאדם מתקרב אליה, הלטאה פוחדת והיא נעשית שברירית עד כדי כך שהיא משחררת את הזנב שלה. ברגע שבו הלטאה מתרגלת לקרבתם של בני-אדם – כאשר בני-אדם קרובים אליה תמיד – הלטאה משחררת מן הפחד ובהתאם מפסיקה לשחרר את הזנב שלה.

אפילו התבוננות שטחית בכל העובדות במצב הזה, מובילה אותנו להסיק שהפחד ממלא תפקיד חשוב מאוד במקרה של הלטאה. אך, מוכרחים אנו לבחון את הפחד הזה בקפדנות יתרה ולומר: הפחד שיש ללטאה הזאת כאשר בני-אדם מתקרבים אליה כדי ללכוד אותה – פחד זה מופיע איכשהו מבעל-החיים כאשר הוא נלכד, אם כי בדרך-כלל הוא נשאר בפנים. הפחד הזה הוא אשר מחזיק את החומר בזנב ועושה אותו חזק!

הרשו לי להציג תופעה ראויה-לציון בחיים האנושיים. כידוע לכם, כאשר בני-אדם שהינם תלויים מאוד בחיי-הנפש שלהם, פוחדים לקבל שלשול. הפחד גורם לשלשול. כיצד יכולים אנו להבין את משמעות הדבר? המשמעות היא שכל מה שבדרך-כלל מוחזק במעיים שלהם אינו מוחזק עוד כפי שהיה. מהו הדבר אשר החזיק דברים במעיים? כאשר הפחד עולה בנפש, הוא מפסיק להחזיק דברים יחד במעיים, אך כאשר הפחד נשאר במעיים, הרי שהוא מחזיק דברים יחד.

אותו הדבר נכון גם ביחס ללטאה. אם מתבוננים בלטאה, היא דומה לגופו התחתון של האדם, הוא מלא לגמרי בתכונה הנפשית של פחד.

זה נכון במיוחד ביחס לזנב שהינו מלא לגמרי בפחד; וכאשר הפחד הזה נלחץ כלפי חוץ או בא לידי ביטוי, הזנב נופל. ברם, בדרך-כלל הפחד נשאר בתוך בעל-החיים. בעל-החיים לא חש את הפחד בהיותו מוחזק בשבי, מפני שהוא רגיל לבני-אדם ובשל כך הפחד יכול להישאר בזנב ולהחזיקו. כאן, אנו רואים תכונה נפשית חשובה מאוד בעלת משמעות מסוימת למבנה הגופני.

גם בני-אדם מחזיקים בפחד. יש לנו פחד בבוהן הגדולה שלנו, ברגלינו, בבטן שלנו – הפחד קיים בכל מקום. ברם, אין זה המקרה בכל מקום. בדרך-כלל, הפחד אינו עולה מעל לדיאפרגמה – זה קורה רק כאשר יש לנו חלום-בלהות. אף-על-פי-כן, לפחד יש תפקיד: הוא מחזיק את האורגניזם שלנו יחד. זה בעצמותינו שהפחד מתקיים בצורה חזקה ביותר. העצמות חזקות וקשיחות, כי פחד גדול שוכן בהן. הפחד הוא אשר מחזיק את העצמות יחד. כאשר אנו חשים את עצמותינו יתר על המידה, עצמותינו מתרככות. אותם ילדים אשר פחדו בזמן שבו עצמותיהם עדיין לא התחזקו לגמרי, מפתחים עצמות חלשות – מצב אשר מכונה רככת. אפשר לרפא ילדים אשר סובלים מרככת על-ידי הפחתת הפחד שלהם על-ידי עבודה נפשית כלשהי. אך, יהיה זה שגוי למדי לומר שהפחד הזה בתוכנו הוא משהו נפשי; שאנו רק צריכים לגשת אל הפחד באופן איכשהו עילאי יותר כדי שתהיה לנו התנסות של ידיעה מסוג עילאי יותר. לא יהיה טוב להיכנס אל תוך הנושא הזה בדרך שגויה, כי נגרום לעצמנו לחלות בו-זמנית הן בגוף והן בנפש. מוכרחים אנו לעשות משהו שונה לחלוטין.

על-מנת לרכוש ידיעה של עולם הרוח – כבר מסרתי לכם אמצעים שונים אחרים – מוכרחים אנו ללמוד לחיות בעולם החיצוני באופן הנכון. כיצד באמת חיים בני-אדם בעולם החיצוני בימים אלו? כפי שאמרנו לאחרונה, אנו קופאים נורא מקור ולעתים קרובות אנו מזיעים מאוד, וכך רוב בני-האדם בדרך-כלל חווים את החיים בעולם. קודם הם מזיעים ולאחר מכן הם קופאים מקור. זו אינה הדרך היחידה שבה אדם יכול לחוות את החיים בעולם. תחת זאת, אדם צריך לנסות לטפח תכונה מסוימת, כך שכאשר קר, לא סתם קר לו, אלא הוא דווקא נעשה מודע לסוג של התנסות איכותית אשר מתלווה אליה, כלומר זו של פחד. כאשר אדם מודע לפחד, הוא מבחין בקלות בכך שעם חזרת החום, הפחד נעלם. כאשר אדם מטפח מודעות מסוימת לפחד אשר קשור לביאת השלג, כאשר קרני השמש החמות מביאות תחושה מסוימת נעימה ומנחמת

– אדם זה למעשה חי בעולם החיצוני בדרך אשר מובילה לידיעה עילאית. דבר זה מתחבר לדרישות האחרות שניסיתי לתאר לכם. זה באמת נכון שמי שרוצה לרכוש ידיעה עילאית מוכרח לחוש משהו כאשר הוא ניגש לחתיכת ברזל זוהרת והוא מוכרח לחוש משהו שונה כאשר הוא ניגש לחתיכת אבן-צור. כאשר הוא ניגש לברזל הזוהר, התחושה הבאה מוכרחה לעלות: הנה משהו אשר קשור לחום שלי והוא טוב. אך, כאשר הוא מרים חתיכת אבן-צור, עליו לחוש תחושת זרות ואיכשהו הלך-נפש של חרדה. אתם יכולים לראות מיד שמי שרוצה לרכוש ידיעה עילאית אינו יכול להיות עצבני, כפי שאנו אומרים בימים אלו, אחרת הוא יפיל את חתיכת אבן-הצור ברגע שבו הוא יתפוס אותה בידו, מפני שהוא פוחד ממנה! אדם מוכרח להיות אמיץ ולהתגבר על הפחד. באותו זמן, איננו יכולים להיות כמו עש אשר נהנה כל-כך באור שלתוכו הוא מתעופף, מתעופף אל מותו.

הדוגמה של חרק אשר מתעופף אל תוך להבה נותן לכם מושג טוב על הקשר של להבה לעולם הרוח. אנו באמת מוכרחים לפתח רגישות כלפי התחושה הפנימית של כל דבר אשר נמצא שם בטבע. מה זה יצור? הבה נבחן את הדברים כפי שהם עכשיו. מטריאליסטים טוענים מעל לכול שלאדמה יש קרום של אבן קשה – הם מאמינים בסלע קשה זה של האדמה מפני שהם יכולים לדרוך עליו וכאשר הם נוגעים בו, הם מגלים שהוא קשה. המטריאליסטים מאמינים באבן קשה זו, אך מי שרוצה לרכוש ידיעה עילאית מוכרח לחוות פחד מסוים מאותה אבן קשה. הפחד הזה אינו קיים כלל כאשר אדם מוצא את עצמו באוויר חם. אצייר את האוויר החם מעל לאבן הקשה.¹⁵

כאשר לוקחים בחשבון את האוויר החם, הפחד נעלם לגמרי. כדי להראות את חומו של האוויר, אצייר אותו בצבע אדום. עם זאת, אפשר להיכנס למצב כזה שגם אוויר חם יגרום לאדם לפחד. זהו המקרה כאשר אדם מנסה להתקרב יותר ויותר לתחושה שהוא מקבל מהאוויר החם. באדם אשר מרגיש נוח יותר ויותר לחיות בתכונתו של האוויר החם, גם החום יגרום בסופו של דבר פחד. הדבר נראה מוזר, אך ככל שאדם מרגיש טוב יותר, כך הוא נתקף ביותר פחד! כאשר אדם מתרגל להרגיש לגמרי נוח באוויר חם, כאשר אדם מתרגל יותר ויותר לחום וחש לגמרי בנוח בטבע כולו, אז אדם יוכל לגלות ידיעה רוחית. בנקודה זו, מתרחש משהו ראוי-לציון – אנסה להבהיר לכם את הדבר. רוב בני-האדם מנסים לשמור על קרירות, להתקרר כאשר חם להם – כל מה שהם יודעים הוא שישנה תחושה נעימה מאוד כאשר מקררים את הגוף. אך, אם במקום זאת, אדם היה נשאר חם, אם הוא היה משתקע בתחושה הטובה של החום – אז מה שציירתי כאן באופן סכמתי (צהוב) יתחיל להתמלא בסוגים שונים של תמונות ועולם הרוח היה מופיע, פשוטו כמשמעו. עולם הרוח אשר קיים באוויר, שאדם בדרך-כלל מרגיש ואינו מודע לו, כי ברוב המקרים אדם אינו יכול לסבול את החום שבאוויר. כאשר אדם מתרגל לראות את אותן ישויות באוויר, הוא מגיע בהדרגה

¹⁵ רודולף שטיינר מציר זאת על הלוח.

לנקודה שבה הוא יכול לומר לעצמו: כאשר אני מחזיק באבן, היא קשה מאוד; אך, כאשר אני נעשה מודע יותר ויותר לרוחי, כאשר אני מסוגל לחדור אל תוך הרוחי, כאשר יש יותר ויותר פעילות סביבי – לא רק של העולם החושי, אלא גם של העולם הרוחי – אני יכול לעשות דבר נוסף. אני יכול להשתחל אל תוך האדמה הקשה עם גופי הפיסי העשוי בשר ודם, אך עם גופי האסטרלי אני למעשה יכול להשתחל אל תוך האדמה (אדום למטה). זה מעניין מאוד – ברגע שבו אדם מתחיל לקלוט את העולם הרוחי בתחמומו של האוויר, באותו רגע הוא משתחל רחוק מגופו עד כדי כך שאבנים לא נתפסות עוד כמכשולים – ולמעשה אדם יכול לצלול אל תוך האדמה הקשה באותה דרך שבה שחיין צולל במים. הדבר המעניין הוא שאיננו יכולים לחדור אל תוך האוויר כרוחות, מפני ששם כבר ישנן רוחות אחרות, אך באדמה שהינה ריקה מרוח, קל מאוד להיכנס – אדם יכול לצלול לתוכה כפי ששחיין צולל במים.

בין היסודות המוצקים והגזיים, יש לנו את היסוד המימי (כחול). הוא מתרומם באוויר ונופל כגשם. למעלה, ואני בטוח שראיתם זאת, ישנם לפעמים עיצובים של ברקים (אדום למעלה). המים נמצאים בין האדמה הקשה והאוויר; הם דלילים יותר מהאדמה ודחוסים יותר מהאוויר. מהי משמעות הדבר כאן? זה משהו שהדרך הקלה ביותר להבינו היא כאשר לוקחים בחשבון את הברק.

על-פי המדענים, הברק הוא ניצוץ חשמלי. הבה נבחן מדוע, לדעתם, זהו ניצוץ חשמלי. קרוב לוודאי שאתם יודעים את כל הדברים הללו, אך אחזור עליהם. אם ניקח מקל דונג לחותמות ונשפשף אותו ברצועת עור, הוא ייעשה חשמלי; ואם יש לנו חתיכות נייר קטנות, הן תימשכנה על-ידי המקל; וכך, אפשר לחשמל סוגים שונים של אובייקטים על-ידי כך שמשפשפים אותם. לעתים קרובות, מציגים זאת לילדים בבית-ספר. אך, ישנו הצורך המסוים למהו אחר. אם תערכו את הניסוי הזה בחדר לח מאוד, לא תהיו מסוגלים לחשמל מקל דונג או משהו אחר. תחילה, יהיה עליכם לייבש הכול ביסודיות עם פיסת בד יבשה; לאחר מכן, ורק אז, תוכלו להפיק כמות מסוימת של חשמל, כי מים אינם מפיקים חשמל.

עתה, לדעת המדענים, ישנם עננים למעלה אשר משתפשים זה בזה ואיכשהו יוצרים ניצוצות חשמליים. אפילו ילד יכול לומר לכם שכדי להפיק חשמל מוכרחים אתם לסלק מים מהסביבה, כי אם יש משהו רטוב במכשיר, לא תהיו מסוגלים כלל להפיק חשמל – אפילו ילד יוכל לומר לכם זאת. זהו סוג השטויות אשר נאמרות לנו: בלתי-אפשרי להפיק ברק עם עננים אשר משתפשים זה בזה.

חישבו לרגע שמים מתאדים בכל מקום – הם מתרוממים ועולים גבוה יותר ויותר אל תחום הרוחי; הם מתרחקים מחומר שהינו ריק מרוחות כאן למטה ועולים אל תוך העולם הרוחי למעלה. למעשה, זוהי רוח אשר מפיקה את מה שנראה כמו הניצוץ החשמלי שלנו. כי, ככל שאנו מתעלים, אנו עולים גבוה יותר ויותר אל תוך התחומים של הרוח. החומר נמצא רק קרוב לאדמה. למעלה, הוא מוקף על-ידי רוח. לכן, ברגע שבו אדי המים מתרוממים ומגיעים אל תחום הרוחי, נוצר ברק. קודם, המים עוברים ספיריטואליזציה ואז הם נופלים חזרה, הם 'מתמצקים'.

אם מתבוננים בטבע באופן הנכון, נכפה על האדם לגשת לנושאים רוחיים; אך, אם אדם מסרב לחלוטין לקחת בחשבון את הרוחי, אז הוא נשאר בלי שום אלטרנטיבה מלבד לטעון סוגים שונים של טענות אבסורדיות כמו אלה ששמעתם על חלומות ההתעופפות או זנב הלטאה או מחולל הברקים. אנו יכולים לראות בכל מקום: ברור שבלתי-אפשרי להסביר את הטבע, אם לא לוקחים בחשבון את הרוחי.

עתה, ננסה להתקדם עוד. כאשר אדם עומד על האדמה, החל מכפות הרגליים ויותר למעלה, האדם קשור תמיד לישויות הרוחיות הנחותות יותר וביכולתו לצלול בה כמו שחיין. כאשר אנו יוצאים מתוך גופנו הפיסי עם גופנו האסטרלי, אנו למעשה יכולים לחזור אל תוך הסביבה המוצקה שלנו ולמצוא את עצמנו בתוך חומר מוצק. (ברם, איננו יכולים לעשות זאת עם האוויר שמסביב.) למעשה, אנו יכולים להסתובב, אך לנדודים הללו ביסוד המוצק יש היבטים חשובים מאוד. כאשר אנו מתנהגים באופן הנכון ביחס לחום, אז אנו מגיעים לנקודה שבה אנו רואים ישויות רוחיות באוויר. אך, כאשר אנו יוצאים מתוך גופנו בלילה ומתאחדים עם הארצי בצורה רוחית, אז יכול לקרות, כאשר אנו מתעוררים, שעדיין נחוש משהו סביבנו ממה שחוינו כאשר היינו בחומר הקשה של האדמה. משהו נשאר בנפש.

יתכן שחלקכם הבחנתם בהתעוררותכם שקל לשמוע קולות רכים מאוד; ואם, עם התעוררותכם, תהיו קשובים באמת, תוכלו לחוות התנסות דומה להתנסות של שמיעת קולות של דפיקה בדלת. ראוי-לציון שכאשר אנו חיים באוויר עם נפשנו, עולות שם תמונות וכאשר אנו חיים באדמה המוצקה – בחומר – עם נפשנו, כפי שעושה שחיין אשר צולל במים, אז אנו חווים צלילים.

חשוב מאוד לדעת שכל החומרים הקשים מפיקים ללא הרף צלילים שכמובן איננו יכולים לשמוע אם איננו שקועים בתוכם. כל החומרים הקשים כוללים צלילים ואנו יכולים לשמוע אותם עם התעוררותנו רק מפני שאיננו נמצאים בסביבתנו באופן מלא. לצלילים הללו יכולה להיות, במקרים מסוימים, משמעות מיוחדת מאוד. למשל, זה לגמרי נכון שאם לפעמים קורה, כאשר אדם מת במקום רחוק, שמישהו אחר עשוי לשמוע, עם התעוררותו, את מה שנשמע כמו נקישה בדלת. צליל זה של נקישה קשור למת.

עתה, כמובן, קשה מאוד להבין את הדברים הללו באופן הנכון. אך, פשוט חישוב: כולכם לא הייתם מסוגלים לקרוא, כלומר למצוא היגיון בסימנים או באותיות על נייר, אלמלא למדתם קודם לקרוא. באותה דרך, אדם אינו יכול להבין מיד את הפלאים שבפעולה כאשר אדם שומע צלילים עם התעוררותו. כמובן, אינכם מוכרחים להאמין שלמעשה אדם מת עומד בדלת ונוקש באצבעותיו. אך, המתים כן שוכנים באדמה בימים הראשונים שלאחר המוות והם כן חיים בחומר המוצק של האדמה. העובדה שצלילים מופיעים בהקשר עם גופים מוצקים, אינה בהכרח ראוייה-לציון. זה היה נפוץ למדי בעבר, כאשר בני-אדם שמו לב לדברים מהסוג הזה. לבני-אדם יכולה להיות תחושה מוקדמת כאשר מישהו רחוק מת. משמעות הדבר שמישהו מת והוא עדיין כבול בנפשו לאדמה המוצקה. צלילים עולים מהמתים כאשר הם עוזבים את התחום הארצי. קל לשמוע את הצלילים אשר מופקים במרחקים באותה מידה של קריאת מברק שמישהו שידר

מאמריקה. סוגים אלו של השפעות ממרחקים אשר משודרות דרך חומר, קיימים על האדמה והם תמיד שם, ובימים שבהם בני-אדם שמו לב לדברים הללו, הקשר של הרוחי עם הארצי היה מוכר היטב. אין זה סיפור-אגדה, זה למעשה משהו אשר נקלט בזמנים מוקדמים יותר.

כפי שאתם יכולים לראות, אנו נכנסים עתה לתחום אשר מתואר בימינו כאמונות תפלות. אבל, למעשה אפשר להסביר את הדברים הללו באופן מדעי כפי שדברים מדעיים אחרים מוסברים, אלא שמוכרחים אתם לדעת כיצד לעשות זאת באופן מדויק.

אדם היה יכול להגיע לנקודה של קליטת העולם הרוחי באוויר, כלומר אם בני-אדם לא היו כל-כך 'מסכנים' כפי שהם כיום לעתים קרובות. (ככל שהאנשים נעשים מתורבתים יותר, כך הם נעשים בדרך מסוימת מדוכאים ומתלוננים יותר.) לאלה שעבודתם היומיומית כופה עליהם לחיות בחום רב, אין זמן בשעות העבודה לקלוט את עולם הרוח ולכן הם מפסידים את ההזדמנות לקלוט את עולם הרוח אשר נמצא באוויר. העובדה שאדם יכול לראות ישויות רוחיות באוויר אינה לכשעצמה דבר מסוכן; כולם יכולים לקלוט את אותן ישויות ללא דיחוי ובלי שהדבר יהיה מסוכן באיזושהי דרך.

ברם, במקרה של השמיעה, אם היא אוזנת באדם באופן חזק מדי והוא נכנס למצב שבו הוא שומע סוגים שונים של דברים – זו סכנה. הסיבה לכך היא שישנם בני-אדם אשר יכולים להגיע בהדרגה לנקודה שבה הם שומעים סוגים שונים של דברים – הם שומעים סוגים שונים של דברים אשר נאמרים להם. בני-אדם כאלה נמצאים בדרכם לטירוף הדעת. ישנה סיבה פשוטה לכך שאין שום סכנה בראיית הישויות הרוחיות אשר נמצאות באוויר. אבהיר זאת באמצעות השוואה. אם הייתם בסירה ונפלתם למים, יכולתם לטבוע, אבל אז אם מישהו היה מושה אתכם מהמים, הייתם יכולים לחוות סוגים שונים של התנסויות, מלבד זו של טביעה: לא הייתם טובעים. באותה דרך, אם הנפש האנושית יוצאת ועולה כלפי מעלה, היא יכולה לראות סוגים שונים של דברים; ברם, אם היא שוקעת בתוך חומר מוצק, הרי שבדרך מסוימת היא טובעת מבחינה רוחית. טביעה רוחית זו מתרחשת כאשר בני-אדם מאבדים את תודעתם בכך שהם מקדישים אותה לסוגים שונים של דברים אשר נאמרים להם באופן פנימי. זו אינה סכנה רצינית מאוד, כאשר אדם רואה את הרוחי באופן חיצוני. הדבר זהה להליכה בעולם, וכפי שאדם אינו פוחד מכיסא אשר עומד מולו, כך הוא מפסיק בהדרגה לפחד מישויות רוחיות ולמעשה הוא נהנה ממה שהוא רואה. אך, כאשר דברים נשמעים באופן פנימי, אז אנו שוקעים אל תוך האדמה המוצקה עם חיינו הרוחיים בכללותם, עם חיי-הנפש שלנו בכללותם, ואפשר לטבוע בזה – אדם מפסיק להיות אנושי באמת. לכן, אדם מוכרח להסתכל תמיד בזהירות ובערנות מסוימות באותם בני-אדם אשר אומרים שכל סוגי הדברים נאמרו להם באופן פנימי. זה תמיד מסוכן. רק אדם אשר מושרש היטב בעולם הרוח ויודע את דרכו, יכול להבין מה באמת נאמר, אשר מסתכם בדבר הבא: אלה לעולם אינן יכולות להיות ישויות עילאיות אשר דוברות במקרה כמו זה, אלה יכולות להיות רק ישויות רוחיות מטבע נחות יותר.

אמרתי לכם את הדברים הללו בפרטים רבים כך שתוכלו לראות שכישויות אנושיות, מוכרחים אנו להגיע לתפיסה שונה לחלוטין של העולם החיצוני, אם ברצוננו לחדור אל תוך עולם הרוח. כמובן, ישנם בני-אדם אשר יכולים לומר: מדוע היקשו כל-כך הרוחות על התוודעותנו אליהן? אך, רבותי, פשוט חישבו איזה סוג של ישות האדם היה, אם הוא לא היה עושה מאמץ לחדור אל תוך עולם הרוח – אם הוא תמיד היה שוהה בו. הוא היה אוטומט רוחי עליון. אדם יכול להגיע לקשר נאות עם עולם הרוח בה במידה שהוא פעל לשם כך. אכן, יש להשקיע את המאמץ הפנימי הקשה ביותר כדי לחקור את עולם הרוח. אין זה קשה לקחת את הנוחות של שולחן המעבדה ולערוך סוגים שונים של ניסויים. קל למדי לבתר גוויות ועל-ידי כך ללמוד דברים מסוגים שונים, אך נדרשת עבודה פנימית כדי לחדור באמת אל תוך עולם הרוח, ועבור סוג זה של עבודה, העולם המודרני המשכיל, עצלן יתר על המידה. בגלל עצלות זו, בני-אדם אומרים ביצעתי את התרגילים הללו כדי להגיע לידיעת העולמות העילאיים – אך לא ראיתי דבר.

הבעיה היא שבני-אדם כאלה מאמינים שהדברים הללו צריכים להימסר להם באופן חיצוני והם אינם מוכרחים לעבוד ולרכוש אותם באופן פנימי. אכן, זה כרוך בשמירה על מה שבני-אדם בימינו רוצים – הם רוצים שהכול יוכן עבורם. כפי שכבר הזכרתי לכם, בני-אדם בימינו רוצים שהכול יוסרט. הם רוצים להסריט כל דבר כדי שיוכלו להסתכל עליו מבחוץ.

אם ברצוננו להתקדם – התקדמות ממשית מבחינה רוחית – מוכרחים אנו לוודא שלא חשוב מה אנו לוקחים מהעולם, אנו נפענח אותו. לכן, בעתיד, אותם בני-אדם אשר יחדרו הכי עמוק אל תוך עולם הרוח, הם אלה אשר יימנעו ככל האפשר מלהסריט הכול לנוחותם שלהם. תחת זאת, עליהם לבחור לפענח הכול בעצמם, לחשוב על הכול, כך שכאשר בני-אדם יספרו להם דברים על העולם הם יהיו שותפים בחשיבה. כפי שביכולתכם לראות, לא הצגתי לכם סרט! גם אם היה לנו זמן, לא הייתי מנסה להציג לכם דברים באמצעות סרט. ציירתי ציורים ספורים, אך אלה צוירו במהלך ההרצאה ויכולתם לראותם במהלך יצירתם, לכן יכולתם לראות מה ניסיתי לעשות עם כל קו וקו ויכולתם לחשוב עמי.

זהו הדבר שיש להכניס בחינוך ילדים. צריכים להינתן הכי פחות ציורים או תמונות מוגמרים והכי הרבה ציורים אשר מצורים באופן מאולתר, כי בדרך הזאת הילד פועל באופן פנימי עם המורה. בדרך זו, בני-אדם מתעוררים לפנימיות אשר מובילה לחיים עמוקים יותר ברוחי ולכן משפרת את הבנתם את הרוחי. כמו-כן, אל לו לאדם למסור תיאוריות מוגמרות; זה הופך אותם לדוגמטיים. מה שבאמת חשוב בכל המקרים הוא שהם יובאו לפעילות עצמאית וזה יהפוך את הגוף כולו לחופשי יותר.

ברצוני להזכיר נושא אחד נוסף אשר עולה מהשאלות שקיבלתי מכם. רבים מכם קראו שתפוחי-אדמה הגיעו לאירופה בזמן מסוים בהיסטוריה, כי האירופים לא תמיד היו אוכלי-תפוחי-אדמה. למעשה, סיפור מעניין קשור לזה. ישנה אנציקלופדיה, שבעריכתה הייתי שותף – אך לא במאמר הנדון, כי במאמר זה יש משהו קומי, כלומר על-פי המאמר מקובל בכל העולם לומר שדרייק הביא את תפוחי-האדמה לאירופה.

באופנבורג, אשר נמצאת עתה בשליטת צרפת, ישנה אנדרטה של דרייק. בדקתי זאת במילון של שפת הדיבור¹⁶ ושם היא הופיעה: האנדרטה של דרייק באופנבורג, כי הייתה שמועה (שלא בצדק) שהוא הביא את תפוחי-האדמה לאירופה. אפשר לומר אם משהו מיוחד לאדם, שבני-אדם באירופה יבנו אנדרטה על שמו. אך, לא על זה רציתי לדבר, אלא דווקא על זה שתפוחי-האדמה הובאו בזמן מסוים.

הבה נבחן מקרוב את תפוחי-האדמה. כאשר אנו אוכלים תפוחי-אדמה, איננו באמת אוכלים שורש. השורשים הם הדברים הקטנים אשר משתלשלים מתפוחי-האדמה והם מסולקים עם הקליפה, כאשר מקלפים אותם. למעשה, תפוח-האדמה עצמו הוא גבעול אשר התנפח. צומח צמח רגיל ויש לו שורש ולאחר מכן גבעול – ואם הגבעול מנופח כמו במקרה עם תפוח-האדמה, מופיע סוג של פקעת שהינה באמת גבעול מנופח. עלינו לשאול: מהי המשמעות עבורנו שעם הכנסת תפוחי-האדמה לאירופה, למדנו לאהוב את טעמם של גבעולים מנופחים?

אם תסתכלו בצמח שלם, הרי שהוא בנוי משורש, גבעול, עלים ופרח.¹⁷ הצמח הוא משהו ראוי-לציון. השורשים שם למטה נעשים דומים מאוד לאדמה בה במידה שהם כוללים מלחים רבים; הפרח שם למעלה דומה מאוד לאוויר החם, וכך מתקבל שכאילו דרך חום השמש, הפרח מתבשל ללא הרף. כתוצאה מכך, הפרח כולל שמנים ושומנים רבים. במילים אחרות, כאשר אנו מסתכלים בצמח, אנו רואים שורשים למטה והשורש עשיר במלחים, בעוד שהפרח עשיר בשמנים. לכן, כאשר אנו אוכלים שורשים, אנו מכניסים מלחים רבים אל תוך המעיין שלנו שלחילופין מוצאים את דרכם אל המוח וממריצים אותו. למשל, אם מישהו סובל, לא מכאבי-ראש של מיגרנות, אלא מכאבי-ראש רגילים – הסוג שנראה אשר ממלא את ראשכם – יהיה זה טוב מאוד שאותו אדם יאכל שורשים. אפשר לראות שבאותם שורשים נוכחת חריפות מלחית ואפשר לקבוע זאת מהטעם. כאשר אתם אוכלים פרח, הרי שהצמח כבר מבושל-למחצה; השמנים נמצאים כבר בחוץ וזה מה שמנפח את הבטן ואת המעיין ולחילופין משפיע על הגוף התחתון. רופאים צריכים לקחת בחשבון דברים מהסוג הזה כאשר הם רושמים מרשמים לתה. לעולם לא תהיה השפעה חזקה מאוד על הראש אם מבשלים פרחים בתה; לעומת זאת, אם תבשלו שורשים, תהיה להם השפעה חזקה על ראשו של האדם החולה.

כך, אתם יכולים לראות שכאשר אנו מתייחסים לישות האנושית, אנו עוברים מהבטן אל הראש או מלמטה כלפי מעלה. עם צמחים, מוכרחים אנו לעשות את ההיפך. כדי למצוא את ההתאמה, מוכרחים אנו להתקדם מהפרח אל השורש. זכרו – זה עשוי להאיר אתכם ביחס למשמעותם של תפוחי-האדמה – שהשורש קשור לראש. לתפוח-האדמה יש פקעת, שהינה משהו שלא הפך לגמרי לשורש. לכן, כאשר אתם

¹⁶ *Pierers Konversation-Lexicon*, מהדורה שביעית, בשנים-עשר כרכים, ברלין ושטוטגרט, 1893-1888.
¹⁷ רודולף שטיינר מצייר את הצמח על הלוח.

אוכלים תפוחי-אדמה, אתם אוכלים, מתוך העדפה, צמחים אשר לא הפכו לשורשים. אם אדם מגביל את עצמו לאכילת תפוחי-אדמה – תפוחי-אדמה רבים מדי – בלתי-אפשרי להקדיש מידה נאותה של תשומת-לב למוח, ולכן כל תפוחי-האדמה הללו נשארים למטה במערכת העיכול.

זוהי הסיבה לכך שאנו אומרים שאוכלי-תפוחי-אדמה מתעלמים מהראש או מהמוח שלהם. את הקשר הזה תקלטו רק אם תהיו בקיאים במדע הרוח. אבל, אדם יכול לומר שמאז שההרגל לאכילת תפוחי-אדמה התבסס בצורה חזקה, הראש איבד מיכולותיו ואלה במיוחד הלשון והגרון אשר הומרצו. זוהי הסיבה לכך שאוהבים לאכול תפוחי-אדמה כתוספת, כי הם ממריצים את הגוף שמתחת לראש, בעוזבם את הראש עצמו ללא הפרעות.

לעומת זאת, כאשר אנו אוכלים סלק אדום, אנו מפתחים השתוקקות גדולה להפעלת החשיבה. הדבר קורה באופן לא-מודע. תפוחי-אדמה גורמים לאדם להשתוקק רק לארוחה הבאה. בניגוד לזה, סלק אדום נותן מהר מאוד תחושת סיפוק, כי הוא למעשה מגיע לראש וזהו הדבר החשוב ביותר. כמובן, מאוד לא נעים לבני-אדם כאשר מפריעים לנוחות שלהם עם פעילות של חשיבה. לכן, לעתים קרובות הם יאכלו ללא היסוס תפוחי-אדמה ולא סלק אדום, בדיוק מהסיבה הבאה: כי, לעשות זאת לא ממריץ את חשיבתם. הם נעשים עצלנים וחשיבתם מתעצלת. לעומת זאת, הסלק האדום ממריץ את החשיבה – הוא שורש אמיתי – בה במידה שהוא למעשה גורם לאדם לרצות לחשוב ומי שלא רוצה לחשוב, לא אוהב סלק אדום. אם תצטרכו להמריץ את חשיבתכם, ההמרצה המלחית של צנוניות, למשל, עשויה להיות נחוצה. מי שאינו מהיר בראשו, יקבל תוצאות טובות לאחר אכילת צנוניות – כי, תוספת של צנוניות לתפריט שלו, תמריץ את מחשבותיו.

לכן, אנו יכולים לראות עתה דבר ראוי-לציון: צנוניות ממריצות את החשיבה ואין צורך להיות פעיל באמת, המחשבות תופענה באופן טבעי. כתוצאה מאכילת צנוניות, מחשבות נעשות חזקות עד כדי כך שהן ממריצות גם חלומות רבי-עוצמה. לעומת זאת, לאדם אשר אוכל תפוחי-אדמה רבים לא תהיינה מחשבות חזקות וחלומותיו יכבידו עליו. אם אתם נוהגים לאכול תמיד תפוחי-אדמה, תגלו שאתם כל הזמן עייפים ותמיד רוצים לישון ולחלום. אתם יכולים לראות שיש משמעות תרבותית והיסטורית עצומה במזונות שבני-אדם צורכים בדרך-כלל.

ממה שהראיתי לכם, מישהו היה יכול לומר: בדרך שבה נמצאים הדברים, אנו חיים לגמרי בחומר, מחומר ועם זאת זו אינה אמת. לעתים קרובות, אמרתי לכם שבני-אדם מקבלים גוף חדש לחלוטין כל שבע שנים; הוא מתחדש ללא הרף. כל חומר אשר היה בגופכם לפני שמונה עד עשר שנים, אין למוצאו עתה; הוא סולק. גזרנו אותו בצורה של הציפורניים והשיער שלנו; הוא יצא מאתנו עם הזיעה שלנו – הכול מסולק. חלקו יוצא מהר יותר וחלקו לאט יותר, אך בסופו של דבר הכול יוצא. אם כך, מהו הסיפור האמיתי? ובכן, כך מתנהלים, פחות או יותר, הדברים. אתחיל בכך שאמסור לכם תרשים סכמתי. הבה נאמר שזהו אדם אשר מייצר רקמות ללא הרף ומסלק אותן, ותמיד סופג חומר חדש וכמובן קל לחשוב: הוא נכנס

דרך הפה ויוצא בצואה ובשתן. בדרך הזאת, הגוף האנושי נראה כסוג של צינור. החומר נכנס כאשר אנו אוכלים ולאחר מכן הוא מסולק לאחר שהחזקנו בו זמן מה. זוהי פחות או יותר הדרך שבה חושבים כיום על העיכול. אך, בישות האנושית הממשית, לא נכנס פנימה דבר מהחומר הארצי – זוהי אשליה. מה שבאמת קורה הוא הדבר הבא: הבה נאמר שאנו אוכלים תפוחי-אדמה. אין זה אומר שאנו בעצם סופגים משהו מתפוחי-האדמה. משהו בתפוחי-האדמה ממריץ אותנו, ממריץ את הגרון שלנו, ממריץ את הלוע שלנו וכן הלאה – תפוחי-האדמה פועלים בכל מקום והתוצאה היא שאנו מקבלים את הכוח לסלק את תפוחי-האדמה. בתהליך זה של סילוק, משהו מהאדמה נכנס לתוכנו, אך הוא מגיע מהאחר, לא מהחומר המוצק, וזהו הדבר אשר בונה אותנו במהלך שבע השנים. באמת, איננו בנויים מחומר ארצי. כאשר אנו אוכלים, אנו עושים זאת כדי שנוכל להיות מומרצים. במציאות, אנו בנויים ממה שנמצא מעלינו, כך שכל האידיאות והמושגים שיש לבני-אדם על מזון אשר נכנס פנימה ויוצא החוצה, עם תוצאת-הלוואי של השארת חומר מסוים בפנים, אינם תואמים כלל למצב. אחזור על הדברים: מה שבאמת קורה הוא שמתרחשת המרצה ובתגובה להמרצה זו נכנס כוח-נגד שמקורו באתר וגופנו כולו נבנה מהאחר. אין משהו שיש לנו בתוכנו אשר נבנה מחומר ארצי. הדבר הוא כך: כאשר אנו דוחפים משהו ומופעלת עלינו דחיפה נגדית וסוג של דחיפה רפלקסיבית, אל לנו לבלבל בין הדחיפה והפעולה הרפלקסיבית. אל לנו להתבלבל מעצם העובדה שאנו אוכלים מזון. תכליתו המוחשית של המזון היא שלא ניעשה עצלנים בבנייתו מחדש של גופנו. אל לנו לבלבל בין הפעילות הממריצה הזאת והעובדה שאנו מכניסים לתוכנו מזון חומרי.

עתה, כמובן, יתכנו סוגים שונים של אי-סדירויות אשר מתערבות במצב הרגיל – כמו כאשר אנו אוכלים יתר על המידה, המזון נשאר בתוכנו זמן רב מדי ואנו צוברים חומר שאינו צריך להיות שם – שומן. ואם נאכל מעט מדי, אז לא נהיה מומרצים מספיק ונספוג מעט מדי ממה שאנו זקוקים לו מהעולם הרוחי, מהעולם האתרי, שהינו נחוץ, כי איננו בונים את עצמנו מן האדמה והחומר שלה, אלא דווקא אנו למעשה בונים את עצמנו ממה שנמצא מחוץ לאדמה.

אם המקרה הוא שתוך שבע שנים בערך, הגוף מתחדש, גם הלב מתחדש. הלב שנשאתי בתוכי לפני שמונה שנים, אינו עוד שם. הוא התחדש לגמרי על-ידי מה שמקיף את האדמה – על-ידי האור. לבכם מהווה למעשה אור-שמש דחוס ומה שהכנסנו פנימה כמזון, רק נתן לנו את הכוח הנחוץ לרכז את אור-השמש. כל האיברים שלנו נבנים מסביבת האור שלנו. כל מה שאנו אוכלים, שאנו מכניסים פנימה כמזון, מאפשר רק המרצה.

הדבר היחיד שהמזון נותן לנו הוא שהוא בונה סוג של כיסא פנימי, שבו אנו חשים את עצמנו, כאילו היינו חשים את הלחץ שהכיסא מפעיל עלינו. בחיים הרגילים, כתוצאה מהתנגדות זו, יש לנו תחושה פנימית של עצמיותנו, ה'אני' שלנו, וזה קשור לחומר הפיסי שיש לנו בתוכנו. אתם חשים את גופכם כאשר אתם לוחצים ללא הרף על מה שעשיתם מהקוסמוס. אתם חשים את גופכם, כי הוא סוג של כסא-נוח אשר נבנה

עבורכם. במקרים מסוימים, הוא יכול להיות קשה וגרמי ובמקרים אחרים הוא יכול להיות רך יותר, אך הוא באמת כמו מיטה שבה שוכבים. כמובן, אתם יודעים מהו ההבדל בין מיטת נוצות רכה וספסל-עץ – אנו חשים את ההבדל כתוצאה מזה שיש לנו אחד מהם. ברם, אנו גם חשים במצב אחד כאשר במצב השני זה לא מעניין את הישות האנושית היסודית והממשית. הישות האנושית הממשית היא מה שיושב בתוכה. בפעם הבאה, אסביר כיצד כל זה קשור לידיעה עילאית.

בימינו, כאשר בני-אדם רוצים להגיע לידיעה, הם אינם עוסקים ישירות בפעילות אנושית, אלא דווקא עוסקים בכל מה שיש ל'כיסא' שלהם להציע להם.

*

רשימת ספרים בהוצאת בדולח

רשימת הספרים בהוצאת בדולח מופיעה באתר:

<https://bdolah-books.wixsite.com/bdolah-books>